Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Daša Duc

IDENTITETA PRISELJENCEV IN POTOMCEV PRISELJENCEV IZ AFRIŠKIH DRŽAV

Diplomsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Daša Duc

IDENTITETA PRISELJENCEV IN POTOMCEV PRISELJENCEV IZ AFRIŠKIH DRŽAV

Diplomsko delo

Mentorica doc. dr. Ana Marija Sobočan

Somentorica as. dr. Sara Pistotnik

Ljubljana, 2022

Caged Bird

A free bird leaps
on the back of the wind
and floats downstream
till the current ends
and dips his wing
in the orange sun rays
and dares to claim the sky.

But a bird that stalks
down his narrow cage
can seldom see through
his bars of rage
his wings are clipped and
his feet are tied
so he opens his throat to sing.

The caged bird sings
with a fearful trill
of things unknown
but longed for still
and his tune is heard
on the distant hill
for the caged bird
sings of freedom.

The free bird thinks of another breeze
and the trade winds soft through the sighing trees
and the fat worms waiting on a dawn bright lawn
and he names the sky his own.

But a caged bird stands on the grave of dreams
his shadow shouts on a nightmare scream
his wings are clipped and his feet are tied
so he opens his throat to sing.

The caged bird sings
with a fearful trill
of things unknown
but longed for still
and his tune is heard
on the distant hill
for the caged bird
sings of freedom.

Maya Angelou
(The Complete Collected Poems of Maya Angelou, 1994)

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Daša Duc

Naslov diplomske naloge: Identiteta priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Število strani: 80

Število prilog: 1

Mentorica: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Somentorica: as. dr. Sara Pistotnik

Povzetek: V svojem diplomskem delu sem se osredotočila na raziskovanje identitete priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav v povezavi z njihovo barvo kože. Skozi raziskovanje ugotavljam kakšno vlogo ima sama barva kože v vsakodnevnih življenjih sogovornikov, kako vpliva na njihov pogled nase in kako se v kontekstu vsega tega opredeljujejo sami. Diplomsko delo je razdeljeno na teoretični del in empirični del. V teoretičnem delu sem se osredotočila na relevantno literaturo za oris problematike. Predstavila sem nekaj zgodovinskih dogodkov, ki so vezani na oblikovanje današnjega pogleda družbe na raso in opredelila svoj pogled glede vprašanja rase. Hkrati sem opisala tri najpogosteje uporabljene modele razvoja rasne identitete. Predstavila sem tudi ugotovitve drugih raziskav vezane na razvoj identitete temnopoltih oseb. V empiričnem delu sem predstavila ugotovitve svoje raziskave. Rezultati raziskave kažejo, da priseljenci in potomci priseljencev sebe doživljajo zelo raznoliko, svojo identiteto razumejo na zelo individualne načine. Sogovorniki izpostavljajo pomanjkanje vključujočega jezika v slovenščini, različne izkušnje z rasizmom, verbalnimi in fizičnimi oblikami nasilja, ki ga doživljajo v Sloveniji. Kot pomemben dejavnik za oblikovanje identitete omenijo bitko z iskanjem pripadnosti.

Ključne besede: oblikovanje rasne identitete, priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav, doživljanje, rasizem

Title: The identity of immigrants and descendants of immigrants from African countries

Abstract: In my thesis I focused on the identity of immigrants and descendants of immigrants from African countries in relation to their skin colour. Through my research I find out what role skin colour itself plays in the interviewees' everyday lives, how it influences their view of themselves and how they define themselves in the context of all this. The thesis is divided into a theoretical part and an empirical part. In the theoretical part I focused on the relevant literature to outline the issues. I have presented some historical events that are linked to the shaping of the present-day societal view on race and defined my own view on the issue of race. Next, I described the three most commonly used models of racial identity development. I also presented the findings of other relevant research on the development of black identity. In the empirical part I presented the findings of my research. The results of my research show that immigrants and descendants of immigrants from African countries experience themselves in very diverse ways and understand their identity in very individual ways. The interviewees point to the lack of inclusive language in Slovene, the different experiences of racism, verbal and physical forms of violence they experience in Slovenia. They mention the struggle to belong as an important factor in identity formation.

Key words: racial identity formation, immigrants and descendants of immigrants from African countries, experience, racism

Kazalo

1 Teoretični uvod 1
1.1 Posledice kolonializma 1
1.1.1 Zgodovinski oris 1
1.1.2 Razrešitev kolonialnosti, dekolonializem 3
1.1.3 Vprašanje rase 4
1.1.4 Diskriminacija in rasizacija 5
1.1.5 Občutek pripadnosti 8
1.2 Teorija socialne in rasne identitete 10
1.2.1 Phinneyev večskupinski model etične identitete 11
1.2.2 Crossov model Nigrescence 12
1.2.3 Sellersov multidimenzionalni model rasne identitete 14
1.2.4 Oblikovanje rasne identitete temnopoltih oseb 16
1.3 Zgodovina in pomen antirasističnih gibanj 18
1.3.1 Začetki sodobnih antirasističnih gibanj 18
1.3.2 Gibanje Black Lives Matter 20
1.4 Izkušnje temnopoltih oseb 23
2 Formulacija problema 25
2.1 Raziskovalna vprašanja 26
3 Metodologija 27
3.1 Vrsta Raziskave 27
3.2 Teme raziskovanja: 27
3.3 Merski instrument 27
3.4 Populacija in vzorec 28
3.5 Zbiranje podatkov 28
3.6 Obdelava in analiza podatkov 28
4 Rezultati 32
4.1 Oblikovanje identitete priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav 32
4.2 Pripadnost 37
4.3 Povezava s koreninami 40
4.4 Rasizem 43
4.5 Opazovanje drugih 48

4.6 Antirasistična gibanja 52
5 Razprava 54
5.1 Doživljanje samega sebe 54
5.2 Stiske, ki jih temnopolte osebe doživljajo 56
5.3 Povezanost s koreninami 57
5.4 Izkušnje z rasizmom 59
5.5 Opazovanje drugih 60
5.6 Antirasistična gibanja 62
5.7 Refleksija raziskovalnega procesa 62
6 Sklepi 64
7 Predlogi 65
8 Viri 66
9 Priloge 71
Priloga 1: Smernice za intervju 71

1 Teoretični uvod

1.1 Posledice kolonializma

1.1.1 Zgodovinski oris

Mignolo (2011, str. 16) kolonialno matrico moči opredeljuje kot temeljno strukturo zahodne civilizacije. Ugotavlja, da gre za upravljavsko logiko, ki je do zdaj presegla okvire akterjev, ki so jo ustvarili in upravljali, je v nekem smislu kolonialna matrica tista, ki je upravljala akterje in vse nas (Mignolo, 2011, str. 16). »Vsi smo v tej matriki, vsak je vsako vozlišče povezano z vsemi ostalimi, matrike pa ni mogoče opazovati in opisati z opazovancem, ki se nahaja zunaj matrice in ga ni mogoče opazovati - ta opazovalec bo bodisi Bog krščanske teologije bodisi subjekt posvetnega razuma.« (Mignolo, 2011, str. 16, moj prevod).

Kolonialna matrica moči je bila ustanovljena s strani Zahodnih imperialnih držav (ZDA, Francija, Anglija, Portugalska, Nizozemska) (Mignolo, 2011, str. XV). Izraz opisuje štiri prepletena področja: nadzor nad ekonomijo, avtoriteto, spolom in spolnostjo, znanjem in subjektiviteto. Gre za dve različni fronti in sicer boj med evropskimi imperialnimi državami in državami ter njihovimi zasužnjenimi in izkoriščanimi kolonialnimi subjekti. (Mignolo, 2011, str. 8). Mignolo s tem opisuje boj, ki ga matrica vzpostavi znotraj in zunaj države. Na eni strani se za ozemlje bojujejo imperialistične države med sabo. Hkrati pa poteka tudi boj znotraj države, saj mora institucija ves čas podajati utemeljitev, zakaj mora biti belo, heteronormativno, moško telo v poziciji moči. To počne sprva skozi vero, torej skrije narativ v božje zapovedi, kasneje pa skozi znanost, ki belo polt opredeljuje kot najinteligentnejšo.

"Kolonialna matrica (ki se kaže v retoriki modernosti, za katero se skriva logika kolonialnosti) je enakovredna zahodni civilizaciji, kot se je zgradila v zadnjih petsto letih, nastala na Atlantiku, se nato širila in posegala v druge civilizacije, kar so upravičevale kolonialne in imperialne razlike. Je sam temelj strukture Zahodne civilizacije in deluje na nizu medsebojno povezanih heterogenih zgodovinsko-strukturnih vozlišč, ki so omejene na delitev« (Mignolo, 2011, str. 16, moj prevod). Le-ta zgodovinsko-strukturna vozlišča tudi našteje: globalna rasna formacija, globalna formacija razredov, mednarodna delitev dela na center in periferije, globalna rasno/etnična hierarhija, globalna hierarhija družbenega spola/ »biološkega« spola (ang. gender/sex), kategorije normativnih seksualnosti, spiritualna/religiozna hierarhija, estetična hierarhija, epistemološka hierarhija, lingvistična hierarhija, globalni rasizem. Vse naštete pa so

medsebojno povezane na različne načine, niso neodvisne druga od druge (Mignolo, 2011, str. 17-19)

V začetku 16. stoletja so evropske velesile akumulirale vire za zagon programa globalne dominance skozi razlastitev in izkoriščanje dela ameriških staroselcev, Judov, muslimanov in Afričanov. Skozi dolg proces materialnega kopičenja v obdobju merkantilizma in začetnega kapitalizma, je Evropa pridobila prednost pred tistimi, ki so bili označeni za primitivne, divjake, barbare. Prednost se je manifestirala v obliki napredka in s tem prinesla začetke znanstvene, ekonomske, politične revolucije v prihodnjih stoletjih. Del tega napredka je tudi označevanje prebivalcev sveta, ki so bili podvrženi opresiji in eden od teh je narativ o barbarstvu Afričanov. (Slabadosky, 2014, str. 50).

Narativ o barbarstvu Afričanov kot pripoved ali celo ideologija, ki jo narekujejo voditelji za upravičenje svojih interesov, skozi akademske opise znanosti, pričanja humanističnih učenjakov, zakone, knjige in druge oblike zapisov širšemu prebivalstvu kolonialističnih držav narekuje škodljive stereotipe in zgodbe o koloniziranem ljudstvu. Vodilen postane v času razsvetljenstva, čeprav njegovi izvori segajo v stoletji po 15. stoletju in raziskovanjih. Problematične utemeljitve, ki jih je ta narativ reproduciral, so omogočile in upravičile zasužnjenje Afričanov za težavno delo na plantažah, posebej v Ameriki. Slabadosky (2014, str. 54) uporabi narativ, ki so ga uporabljali že v času Rimljanov, ki pripoveduje o prebivalstvu kolonialnih držav, katerih varnost je kompromitirana zaradi razpuščenega kolektiva nomadov, ki živijo zunaj neposrednih meja civilizacije in so označeni kot "barbari". Kljub relativni neškodljivosti tako imenovanih barbarov, militaristične skupine v državi začnejo spodbujati sovražnost in obveščati prebivalstvo, da se barbari pripravljajo na vdor in uničenje njihove napredne civilizacije. Barbare prikazuje kot anarhično uporniške, spolno sprevržene in brutalno necivilizirane, cesarstvo izvede preventivni napad in vdre na barbarsko ozemlje, ter ugrablja, zapira, muči in celo ubija barbare v javnem spektaklu. Afričane so tako označili s stereotipnimi značilnostmi barbarov: s seksualno perverzijo, kanibalizmom, uporništvom. Takrat se pojavi tudi narativ o Afričanih, ki prodajajo svoje žene in otroke v suženjstvo, kar še dodatno utrdi omenjeni diskurz (Slabadosky, 2014, str. 54).

Pod pretvezo človeškega razvoja je bilo zasužnjenih in ponižanih preko 15 milijonov kolonializiranih prebivalcev afriškega kontinenta, ki so jih na Zahodu hkrati vedno bolj rasizirali in poudarjali njihovo »barbarsko naravo« (Slabadosky, 2014, str. 56). Zaradi borbe imperialističnih sil za ozemlje afriškega kontinenta, je leta 1885 kancler takratne nove

imperialne sile Nemčije organiziral konferenco za usklajevanje dejavnosti evropskih sil. V Splošnem aktu so zapisali, da bodo dovolili prosto trgovino med kolonijami in vzpostavili okvir za pogajanja o prihodnjih evropskih zahtevkih v Afriki. Do Leta 1900 je bilo koloniziranih devetdeset odstotkov afriškega kontinenta (Appiah in Gatec Jr, 2010, str. 177). Po imperialni razdelitvi Afrike na Konferenci v Berlinu je bilo zgolj na afriškem kontinentu ubitih več kot 30 milijonov Afričanov, uničenih brez dostojanstva (Slabadosky, 2014, str. 56).

1.1.2 Razrešitev kolonialnosti, dekolonializem

Alternativna možnost za razrešitev kolonialnosti in kolonialne matrice moči, je za Walterja D. Mignola dekolonialnost, pri čemer, kot izpostavlja avtor, ne gre za edino možnost, gre pa za legitimno možnost v obstoječi politični sferi (Mignolo, 2011, str. XXIII-XXVII). »Koncept, ki se osredotoča na izrekanje, pri čemer se ukvarja z epistemičnimi neposlušnostmi in ločitvijo od kolonialne matrice, da bi odprli dekolonialne možnosti. Gre za vizijo življenja in družbe, ki zahteva dekolonialne subjekte, znanje in institucije« (Mignolo, 2011, str. 9, moj prevod). Za ukinitev suženjstva na primer predlaga, da se odgovornost solidarnega ravnanja prestavi na posameznika, namesto da bi jo nosila država kot institucija. Torej, če nobeno človeško bitje nima pravice zasužnjiti drugega človeškega bitja, se izognemo strukturi sužnjelastništva brez formalne ukinitve. Potrebno je bilo le še ustanoviti institucije, ki se bi odzvale na to temeljno načelo (Mignolo, 2011, str. XXV).

Dekolonialno razmišljanje in možnosti so zgolj analitski poizkusi razumevanja logike kolonialnosti, ki je umeščena v retoriko modernosti, strukture nadzora in upravljanja, ki se pojavi v transformaciji ekonomije v Atlantiku in poskoku znanja, ki zavzame mesto tako v interni zgodovini Evrope kot tudi med Evropo in njenimi kolonijami (Mignolo, 2011, str. 10).

Pojma dekolonialnost pa, kljub formalni podobnosti, ni mogoče enačiti s pojmom dekolonializma. Dekolonializem je v nekem smislu posledica dekolonialnosti. Mignolo (2018, str. 16) za dekolonialnost pravi, da kot miselnost usmerja k odpravljanju škodljivih posledic, ki jih je kolonializem prinesel. Spodbuja zavedanje o hierarhičnih strukturah, uzakonjenih odnosih in vzorcih moči. Dekolonializem pa opredeli kot politično izmenjavo moči, kjer kolonizator izgubi moč nad kolonializiranim. Kolonializirano ljudstvo se osvobodi nadvlade in si pribori svobodo skozi upor (Mignolo, 2018, str. 26).

Dekolonializem je zahteval ponovno konceptualizacijo sistemov mišljenja in ne le empirične politike. Boj torej ni bil omejen le na politični spopad s kolonializmom, temveč je vključeval

tudi potrebno teoretično in epistemološko dekolonizacijo družbene teorije. Postkolonialna zgodovina je raziskala številne primere, v katerih nam je branje kontroverzne, neevropske zgodovine omogočilo razumeti kulturne izzive, s katerimi se je kolonizirano prebivalstvo soočalo od zgodnjega stoletja kolonizacije (Slabadosky, 2014, str. 120). Razvila se je epistemološka dekolonizacija, ki je kritizirala takratni vodilni sistem znanja kolonizacije. Šlo je za dekolonizacijo zgodovine in znanosti, ki jo je kolonialna ureditev producirala za utemeljevanje kolonialnih prizadevanj. »V dvajsetem stoletju je epistemološka dekolonizacija svoj zagon pridobila iz dveh osrednjih razlogov. Prvi je to, da so epistemološki upori po zaslugi sodobne komunikacije lahko prodrli preko meja in odprli prostor večjim skupnostim koloniziranih ljudstev. Drugi razlog pa je, da je dostop koloniziranega prebivalstva do Zahodnega izobraževanja pomenil možnost soočanja s kolonializmom z istimi kulturnimi orodji, ki so bila uporabljena za njihovo podrejanje« (Slabadosky, 2014, str. 120, moj prevod). Epistemološki upor pomeni upor proti zahodnjaškemu sistemu znanja, ki so ga krojile države kolonizatorke, pri čemer so najpomembnejše nove interpretacije, znanja in teorije koloniziranega ljudstva.

1.1.3 Vprašanje rase

Ljudje iz različnih koncev sveta in različnega porekla imajo različne barve polti, strukturo las in druge fenotipske značilnosti. Čeprav so rasne razlike vidne zgolj navzven, je glede na zgodovinske dogodke jasno, da so bile rase vir identitete in medskupinskega sovraštva od začetkov civilizacije, vse do danes. Pri čemer so zgodovinski dogodki in vzorci sovraštva, izkoriščanja in diskriminacije med najpogostejšimi načini, kako se pomembnost rase kaže tudi v sodobnem svetu. Rasa zato ostaja pogosto uporabljen izraz za družbeno opredeljene skupine, celo v sodobnih državah, kjer smo rasizem prepoznali kot škodljiv (Hirschman, 2004, str. 385).

Hirschman (2004, str. 389) ugotavlja, da študije velikih starodavnih civilizacij, vključno z Egiptom, Grčijo in Rimom, sicer kažejo na zavedanje rasnih značilnosti, vendar ne v obliki rasizma, kot ga poznamo danes. Po Snowdenu (1983) je prevladujoče mnenje znanstvenikov: »staroselci so sprejeli institucijo suženjstva kot življenjsko dejstvo; naredili so etnocentrične sodbe o drugih družbah; imeli so narcistične kanone telesne lepote; Egipčani so razlikovali med seboj, "ljudstvom", "ljudmi" in tujci, Grki pa so tuje kulture imenovali barbarske. Vendar nič primerljivega s sodobnimi predsodki o barvah; črna koža ni bila znak manjvrednosti; Grki in Rimljani barve niso obravnavali kot oviro za vključevanje v družbo« (Hirschman, 2004, str. 389, moj prevod).

Za to, kako definiramo rase, ni nobene konceptualne podlage, razen rasizma, opozarja Hirschman (2004, str. 408). Dodaja, da rasizem (ali rasna ideologija) predpostavlja, da so značilnosti telesnega videza, torej fenotipa, zunanji izraz nekih dednih lastnosti kot tudi na primer sposobnosti, nagnjenost k določenemu vedenju in druge družbeno-kulturne značilnosti.

Russell (2021, str. 15) meni, da se pojmovanja rase pogosto osredotočajo na dva pola: rasa kot biološka in rasa kot družbeni konstrukt. Trdi, da biološki pojem rasa vključuje več kot le očitno dejstvo, da so telesne lastnosti dedne, temveč tudi prepričanje, da je ljudi mogoče smiselno razvrstiti v biološke ali genetske skupine. Poleg tega biološki koncept rase predpostavlja, da so rasne fizične lastnosti zunanji označevalci pripadnosti tem predhodno določenim skupinam, naj bi bili za posameznikovo razumevanje sveta pomembni (Russell, 2021, str. 15). Kadar pa pojem rase razumemo kot družben konstrukt, takrat Russel (2021, str. 15) rase same po sebi ne smatra kot znanstveno ali medicinsko vprašanje, pač pa izpostavi rasizem.

V nasprotju s trditvami nekaterih družboslovcev in drugih o 'zmanjševanju pomena' rasne diskriminacije v ZDA se je izkazalo, da je "rasa" osrednji in ponavljajoči se problem v življenju Afroameričanov. Kljub njihovi izobrazbi in dosežkom, živijo svoja življenja sredi belskega okolja, ves čas pod pritiskom, da jih bo to okolje razvrednotilo in marginaliziralo. Vsak dan se borijo proti nekaterim oblikam rasizma (St. Jean in Feagin, 2015, str. 36, 37). Na primer v raziskavi intervjuvanka pove: »Ko sem prišla (na intervju za službo), sem imela občutek, kot da sem v izložbi. Najprej so me pozdravili z besedami: "Vi ste Francine Rogers?" "Da," sem rekla, "želim se prijaviti na razpisano delovno mesto sistemskega analitika." In ko sem izpolnjevala prijavo, je iz pisarne prišlo vsaj 10 ljudi, vsi belci, da bi si me ogledali. Niso mogli verjeti, da sem, prvič, temnopolta in drugič, da sem si upala reči, da sem ... sistemska analitičarka.« (St. Jean in Feagin, 2015, str. 20, moj prevod). Avtorici izpostavljata problematiko, da nikoli nisi zares osvobojen predsodkov, ki so vezani na bravo kože. Belopoltim ljudem je torej tako fascinantno, da je temnopolta oseba specializirana na področju sistemske analize, da se morajo o tem sami prepričati. Raziskava se mi zdi pomembna, ker bom želela v nalogi preveriti ali tudi priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav v Sloveniji doživljajo podobne primere različnih oblik rasizma.

1.1.4 Diskriminacija in rasizacija

Beseda diskriminacija izhaja iz latinske besede »discriminare«, ki v prevodu pomeni medsebojno ločevanje. Glede na izvorni pomen besede si jo lahko razlagamo kot ločevanje med

različnimi možnostmi, kjer smo naklonjen eni od njih. V splošnem pomenu pa diskriminacijo razumemo kot neprimerno ločevanje, ali v pravnem smislu kot nedopustno razlikovanje. Diskriminacija je v širšem kontekstu praksa neenakosti, ki temelji na stereotipih in ima za posameznike ali skupino negativno konotacijo (Kuhar, 2010, str. 13-14).

Luhman (2002 v Tourse, Hamilton-Mason in Wewiorski, 2019, str. 17) pravi, da je diskriminacija omejevanje razumnih želja in ciljev posameznikov in pripadnikov "Drugih". S tem škoduje posameznikom ali skupinam, ohranja pa svoje mesto v družbi s fiksno konstrukcijo zatiranja. Ta konstrukcija je skupek zgodovinskih dogodkov in filozofiji, ki vključujejo kolonializem, kapitalizem, razredno strukturo, razdelitev privilegijev in ugodnosti, ter na drugem koncu uveljavljanje škodljivih zakonov veljavnih za temnopolte ljudi (Tourse, Hamilton-Mason in Wewiorski, 2019, str. 17).

Anthias in Yuval-Davis (v Pajnik, 2015, str. 8-9) o rasizmu ugotavljata, da se le-ta »manifestira skozi procese, prakse, diskurze izključevanja, segregacije, podrejanja, izkoriščanja, dehumanizacije, ki različno učinkujejo glede na kategorije razreda, etničnosti, spola, kot tudi glede na procese, ki so povezani z državo in nacijo«.

Hirschman (2004, str. 392) razpravlja, da je rasizem, ki je opredeljen kot prepričanje, da so družbene in kulturne razlike med skupinami podedovane in nespremenljive, sodobna ideja, ki se je pojavila v zadnjih stoletjih kot posledica treh sprememb, ki so ustvarile ostre razlike med Evropejci in drugimi ljudstvi:

1) zasužnjevanje milijonov Afričanov v plantažnih gospodarstvih v Novem svetu;

2) širjenje evropske kolonialne vladavine po svetu, zlasti v Aziji in Afriki v 19. stoletju; in

3) razvoj socialnega darvinizma.

Essed (1991 v Kuhar, 2010, str. 16) navaja tri načine, kako se rasizem pojavlja v praksi: marginalizacija Drugih, problematizacija kulture, strategija represije ali rezistence, ki se pojavljajo vsakodnevno. Prav tako ločuje med neposredno, posredno, individualno in sistemsko diskriminacijo (Essed, 1991 v Kuhar, 2010, str. 16).

Rasizem, ki ga občutimo danes, kot pove Mignolo (2009, str. 178), je posledica dveh konceptualnih izumov imperialnega znanja: prvi da so nekatera telesa manjvredna od drugih in drugi da imajo manjvredna telesa manjšo inteligenco.

Jalušič (2015, str. 29) za rasizem pravi, da je »pojmovan predvsem kot verjetje ali doktrina, ki se domnevno opira na določene karakteristike posameznikov oziroma skupin, ki jim posamezniki 'pripadajo'. Večina slovarjev in definicij rasizem opredeljuje torej predvsem kot razdiralno ideologijo, ki zbuja sovraštvo in ljudi pripravi do tega, da sovražijo in diskriminirajo ter nad tistimi, ki so pripadniki domnevno manj vrednih skupin, izvajajo nasilje«.

Opozarja, da je potrebno rasizem videti skozi zgodovinsko prizmo, saj gre za trdovraten spreminjajoč se fenomen, ki ni enoten, temveč je zanj pomemben zgodovinski kontekst. Prav zaradi spremenljivosti je pravilno, da ne govorimo zgolj o rasizmu ampak v množini o rasizmih (Jalušič, 2015, str. 30). Prav tako uporabi termin neorasizem (Barker, 1981; Balibar in Wallerstein, 1991 v Jalušič, 2015, str. 30) oziroma novi rasizem, ki, za razliko od starega, ni vezan zgolj na biološke razlikovalne temelje, temveč je vezan na posameznikovo kulturo, kar na videz sicer pomeni, da so rasizmi odpravljeni, vendar se je zgolj zamenjala lastnost na podlagi katere so posamezniki diskriminirani in kategorizirani.

Kulturni rasizem (Gržinić, 2018) je torej zgolj drugačna oblika rasizma, ki biološko raso sicer zavrne, se pa osredotoča na obstoječe razlike v kulturah, ki naj bi bile nepremostljive Etnična pripadnost, identiteta ali skupnost se še vedno reproducirajo kot biološka rasna znamenja drugačnosti, pri čemer kultura beline ostaja superiorna (Gržinić, 2018).

Superiornost kulture beline je tako temnopolte osebe razčlovečila, jih povezala s kriminalom ter kulturo protizakonitih aktivnosti, kar se odraža tudi skozi medije, komunikacijo, družbene interakcije. Teh strukturnih elementov, ki tvorijo rasizem se pri diskusijah o tem kako ga ustaviti ali se mu zoperstavljati ne vzame v zakup, čeprav ne vplivajo zgolj na konkretno obravnavo oseb, temveč tudi na samo psiho, to pa potem privede do vztrajanja stereotipov (Davis, 2016, str. 34). Za ohranjanje superiornosti beline, pa je potreben tudi inferiorni člen, zato je bilo potrebno ustvariti narativ o drugemu.

Koncept drugega (ang. *other*) (Dervin, 2015, str. 1) se je pojavljal skozi celotno zgodovino in je predmet družbenih in humanističnih študij od 18. stoletja dalje. Koncept izhaja iz prisotnosti drugačnih, politično označenih manjšin in je tesno povezan z konceptom identitete. Dervin (2015, str. 2) uporabi termin drugačenje za ustvarjanje ločnice med enakimi in drugačnimi, med poznanim in nepoznanim. V psihologiji je zaznavanje drugega običajno, celo nujno za obstoj posameznika, saj se tako posameznik zaveda sebe v relaciji z ostalimi.

Generalno gledano se lahko koncept drugega povezuje z etničnostjo, raso, jezikom, religijo in spolom, pri čemer je pomembno poudariti, da je običajno neka entiteta superiorna, druga inferiorna. V zgodovini je bila etničnost pomembno orodje za kolonizacijo, dekolonizacijo, neokolonizacijo, svetovne vojne in Holokavst. Drugačenje je torej kompleksen fenomen, ki se spreminja skozi čas. Afričani v Združenih državah so bili v 16. stoletju označeni kot pogani, po letu 1680 pa kot »črneci« (ang. *negro*) (Dervin, 2015, str. 2,3).

V globaliziranem svetu je reprezentacija vse bolj kompleksna, saj je ustvarjanje pomenov, torej drugačenje, manj direktno in predvidljivo. Po eni strani drugačenje posamezniku omogoča, da skozi interakcije z drugimi, razume svet okrog sebe, po drugi pa lahko zaradi potrebe po razumevanju, osebi s katero je v interakciji, dodeli lastnosti na podlagi svojega preteklega znanja in gre težko izven svojih okvirjev. Dervin (2015, str. 4) poda primer, kjer nek Američan sreča žensko z azijskimi potezami, ki je bila sicer rojena v eni od Zahodnih držav in govori jezik te države. Moški jo sprašuje »Od kod si zares? Tvoja angleščina je perfektna.«. Uporablja tipične diskurzivne strategije, kot so govorjenje o tujcih, protiargumenti glede njenega izvora, uporaba gest specifičnih za korejsko kulturo (se prikloni) in kulturalistične argumente. Primeri drugačenja so potemtakem tudi rasizem, neorasizem (pri katerem kultura služi kot nadomestek rase), kulturalizem (kjer uporabljamo kulturo kot razlago za vse) itd.

1.1.5 Občutek pripadnosti

Eno izmed odmevnejših del na področju posledic kolonializma je knjiga Črna koža, bele maske (Fanon, 2016), ki ponuja širok oris učinkov kolonializma na življenje posameznika v prvi polovici 20. stoletja. V ospredju je vpliv kolonialističnega režima na ljudi, ki so bili takrat kolonializirani s strani svetovnih velesil. Avtor se v njej znova in znova vrača k dejstvu, da so posledice kolonializma in njegove škode še vedno zelo izražene kljub uradnemu koncu imperijev, kot so na primer Britanski commonwealth (politična in ekonomska skupnost kolonialnih držav in ozemelj pod vlado angleške, nato britanske, kraljevine). Razmišlja o izkušnji diaspore, ki koloniziranemu človeku ukrade občutek skupnosti, ga naredi tujca v svoji lastni domovini, bodisi posameznik ostane v kolonializirani državi ali v državi kolonializatorja (Fanon, 2016).

Najpreprostejši pomen besede diaspora, kot postkolonialnega koncepta, je razpršiti ljudi, kot se razprši seme za sajenje, iz grškega dia, "čez", in speirein, "razpršiti". Nekateri učenjaki vidijo diasporo predvsem kot vrsto družbe, za katero so značilne posebne lastnosti. Drugi jo vidijo

bolj kot družbeno stanje, ki nastane zaradi doživljanja takšnih lastnosti. Družbeno stanje v novih diasporah, ki so jih ustvarile postkolonialne migracije, vidi Hall (1992 v Meskell in Preucel, 2007, str. 289) kot enega od izrazito novih tipov identitete, nastalih v dobi pozne modernosti.

Od devetdesetih let prejšnjega stoletja je diaspora osrednji pojem pri preučevanju postmodernih kultur. James Clifford (1997, str. 247) je o diasporah govoril kot o "zgodovini razpršitve, mitu/spominih na domovino, odtujenosti v državi gostiteljici in želji po morebitni vrnitvi, stalno podporo domovini in kolektivno identiteto, ki jo pomembno opredeljuje ta«. Poetično je ubesedil, da je diaspora kultura brez države.

Pomemben del posameznikove identitete je to, od kod posameznik prihaja in Fanon trdi, da ravno kolonializem kolonializiranemu ljudstvu odvzame lastno kulturo, s tem pa tudi identiteto, namen in smisel obstoja, kar vodi v izgubljenost samega sebe. Večkrat poudarja kontrast med belim in črnim, kako temnopolt človek vedno na sebe gleda iz pozicije in v relaciji do belega. Opredeljuje problematiko, da temne polti brez bele sploh ne moremo definirati. Ta notranji boj in želja po samopotrditvi pelje v merjenje beline temnopoltih, torej kdo je manj ali bolj bel in kdo je potemtakem več ali manj vreden (Fanon, 2016, str. 184).

Prav tako avtor opozarja, da je skozi svoje življenje ugotovil, da črna rasa ni več enotna. Meni, da je kolonializem tisti, ki preprečuje občutek afriške skupnosti in ponosa, ki ga je skupnost nekoč imela. Zato so temnopolti ljudje po vsem svetu odtujeni od afriškega kontinenta, njegove kulture in od drug drugega. Ne zanimajo jih njihovi predniki, zgodovina ki se je zgodila, je izginila kot njihova pripadnost. Fanon se vrne na uničevalca temnopolte identitete, kolonializem, ki je uspel pretrgati vez med kolonializirano deželo in kolonializiranim ljudstvom in pravi, da »vsi kolonizirani ljudje – z drugimi besedami, ljudje, v katerih se je ukoreninil kompleks manjvrednosti, katerih lokalna kulturna samobitnost je bila zavezana do groba – se postavljajo v razmerje do kulturne originalnosti: to je kulture lastne materne domovine« (Fanon, 2016, str. 18).

Tudi v sodobnem času, ko so potomci priseljencev več generacij na nekem delu, še vedno niso “pravi Američani”, “pravi Slovenci” ali “pravi Evropejci”. Vse zgolj zato, ker so bili njihovi predniki rojeni na drugem kontinentu, kar je razlog za njihove eksteriorne značilnosti, ki jih hegemonske predstave ne vključujejo.

Jones opazuje, da je zelo pomemben vidik rasne identitete v Združenih državah oznaka »črnec«, kljub temu da gre v večini primerov za ljudi, ki so mešane rase. Prav ti »črnci«, kot jih

poimenuje, pa praznujejo tako St. Patrick's Day, Hannukah in vse veliko ameriške praznike, hodijo v cerkev in na festivale, hkrati pa nikoli niso bili v Afriki. V tem kontekstu belec skorajda zanemari dejansko povezavo z afriškim kontinentom in kot pravi "kapljica črnske krvi" osebo že naredi črno (Jones, 1973, str. 84). Govori o konstrukciji rase in njenem pomenu, ki ga pripiše družba. S tem ne želi dodatno razdvojiti belopoltih in temnopoltih na dva različna pola, temveč prikazuje absurdnost potrebe po označevanju in problematiko homogenizacije neke skupine.

Je pa že Jones (1973, str. 88) poudarjal, da se zavedanje in ozaveščanje vrača *"*Zakaj je pomembno, da ste črni? -Intervjuvanci so na to vprašanje odgovarjali v smislu- "Ker verjamem, da so črnci nosili veliko svetovnih problemov na ramenih in želim biti del tega toliko, kot so bili moji predniki". Na podlagi svoje raziskave oblikuje sklep, da so bili mladostniki v Združenih državah izgubljeni v belskem srednjem razredu in da jih je beli zgodovina učila, da razen suženjstva nimajo nobene prave preteklosti, zaradi česar se je temnopolti mladostnik poskušal identificirati z belo večino, kolikor se je lahko.*"* (Jones, 1973, str. 88, moj prevod).

1.2 Teorija socialne in rasne identitete

Teorija socialne identitete (Ellemers in Haslam, 2012) je večplastna socialno psihološka teorija, ki se ukvarja s percepcijo človekove vloge v socialnih skupinah in tem kako člani skupin vplivajo na skupinske procese s svojim vedenjem. V prvi vrsti gre za razumevanje procesov v socialnih skupinah, vendar ravno zaradi tega, ker je teorija izpeljana iz vedenja članov, preučuje tudi razumevanje vpliva kategorij in skupin na posameznikovo vedenje in počutje. Posameznik, ki je vključen v socialno skupino ocenjuje samega sebe in prepoznava ali je njegovo vedenje tipično glede na ostale posameznike v skupini (Ellemers in Haslam, 2012).

Rasna identiteta in rasna teorija razvoja identitete sta opredeljeni kot *"*občutek skupnosti ali kolektivne identitete na podlagi svojega dojemanja, da se poistovetimo z skupno rasno dediščino z določeno rasno skupino*"* (Helms v Tatumn, 1992, str. 9, moj prevod). Teorija razvoja rasne identitete se nanaša na psihološke posledice vključenosti v rasno skupino, kot so npr. sistemi prepričanj, ki se razvijajo v reakciji na zaznano diferencialno rasno skupino (Helms v Tatumn, 1992, str. 9).

»Nočem, da me pripoznajo kot črnega, temveč kot belega*«* (Fanon, 2016, str. 55, moj prevod). V postkolonialističnem svetu v katerem živimo ni smiselno zanikati novodobnega rasizma, ki se pojavlja na vsakem koraku. Avtor je že leta 1952 trdil, da je kolonializem pokvaril razumevanje ljudi samih sebe. Temnopolti, kot opisuje, imajo popačeno, negativno podobo o

sebi, na podlagi lastnosti, ki so jim bile dodeljene s strani oblastnega razreda. To vodi v občutek sramu in sovraštva do sebe. Številni temnopolti poskušajo zaradi tega postati »bolj beli«, kar zaradi brezupnosti te naloge povzroči le še dodatno sramoto (Fanon, 2016, str. 43, 55).

Za večje razumevanje rasne/etnične identitete so po času Fanonu razvijali številni večdimenzionalni modeli rasne identitete. Trije najpogosteje omenjeni so Phinneyjev večskupinski model etnične identitete (1989), Crossov izboljšani model Nigrescence (1991) in Sellersov večdimenzionalni model rasne identitete (1998), ki jih podrobneje opisujem v nadaljevanju in jih bom poskušala uporabiti na podlagi svojih intervjujev.

1.2.1 Phinneyev večskupinski model etične identitete

Phinney (1989, str. 46-47) je etnično identiteto opredelil kot večdimenzionalni konstrukt, ki vključuje občutek pripadnosti in povezanosti z etnično skupino. Dognal je, da je etnična skupina opredeljena s kulturno dediščino. Ta vključuje vrednote, običaje, jezik in proces raziskovanja lastne skupine. Prav tako je izpostavil, da je za razvoj etnične identitete pomembno, da ga obravnavamo kot proces, ki je občutljiv na kontekst, okolje, saj družbeni dejavniki prispevajo k občutku povezanosti z etnično skupino, kar pomeni, da lahko vključenost niha.

Model etnične identitete je avtor opredelil v štirih fazah:

- nezavedanje, ali minimalno zavedanje o svoji etničnosti,
- zavedanje o lastni etničnosti, vendar so lahko ob tem prisotna pozitivna ali negativna čustva,
- raziskovanje in vključevanje v dejavnosti, ki povečujejo znanje in izkušnje o etnični pripadnosti, in
- dosežena etnična identiteta, jasen občutek pripadnosti skupini in kaj posamezniku pomeni njegova etnična pripadnost. (Phinney 1989, str. 38)

Tri leta kasneje je oblikoval Večskupinski model etnične identitete (ang. *Multigroup Ethnic Identity Measure*), ki se je od prejšnjega razlikoval v tem, da je model etnične identitete v naprej predpostavljal eno etnično skupino posameznika. Večskupinski model etnične identitete je bil razvit za ocenjevanje etnične identitete v različnih skupinah (Phinney, 1992, str. 157).

Večskupinski model etnične identitete se uporablja za preverjanje posameznikovega občutka pripadnosti etnični skupini, njegovega odnosa do skupine in identifikacije z njo. Model je zasnovan tako, da meri etnično identiteto v smislu vseh etničnih skupin (v nasprotju z

določenimi etničnimi skupinami, npr. mehiško-ameriško, kitajsko-ameriško), zato omogoča posamezniku, da določi etnično skupino, ki je zanj najpomembnejša. Ima tri podlestvice: potrditev in pripadnost, doseganje etnične identitete in etnično vedenje (Phinney, 1992, str. 159, 160).

1.2.2 Crossov model Nigrescence

Cross (1991, str. 192) je trdil, da je rasna identiteta sestavljena iz različnih stališč, ki odražajo

- povezanost z nacionalnostjo, torej s tem, da se nekdo identificira kot Američan, ki je močnejša kot povezanost z raso, torej, da se nekdo počuti kot temnopolta oseba (asimilacija);
- sprejemanje negativnih stereotipov o temnopoltih osebah (neozaveščenost);
- intenzivno sovraštvo do sebe zaradi svoje identitete temnopolte osebe (sovraštvo do sebe);
- močan, negativen čustveni odziv na prevladujočo kulturo v Združenih državah (proti belcem);
- privrženost vrednotam, osredotočenim na Afriko (afrocentričnost);
- in sprejetje samega sebe, svoje temne polti in sožitje z drugimi kulturami (vključujoč multikulturalizem).

Razvoj rasne identitete temnopoltih opredeli z imenom Nigrescence, kar je v grobem pojasnil kot proces sprejemanja »temnopoltosti«, ki je razdeljen na štiri faze: predhodno srečanje (ang. Preencounter), srečanje (angl. Encounter), imerzija[1] (ang. Immersion) in ponotranjanje (ang. Internalization) (Cross, 1991, str. 189-191, 220).

[1]Pojem imerzija ima v SSKJ naslednji definiciji:

imerzíja -e ž (ī)

1. fiz. potopitev objektiva mikroskopa in preparata v določeno tekočino, da bi se izboljšala povečava: mikroskopiranje z imerzijo

2. astr. začetek zakritja nebesnega telesa z drugim nebesnim telesom ali z njegovo senco

Z besedo imerzija mislim globoko miselno vpletenost v nekaj, kakor jo opisuje Lexico slovar (Lexico by Oxford, d.b.).

V prvi fazi pred srečanjem temnopolta oseba prevzame številna prepričanja in vrednote prevladujoče bele kulture, vključno s prepričanjem, da ima "beli prav" in "črni narobe". Čeprav je posameznikovo ponotranjanje negativnih stereotipov o temnopoltih lahko nezavedno, si posameznik prizadeva integrirati in biti sprejet s strani hegemonske družbe ter se aktivno ali pasivno distancira od drugih temnopoltih oseb (Cross, 1991, str.194).

Druga faza obsega dva koraka, in sicer srečanje in personalizacijo. V fazi srečanja se zgodi dogodek, ki oblikuje pogled na raso. Do personalizacije pride, ko posameznik ukrepa na podlagi vpliva, ki ga je imel dogodek na njegov pogled na svet. Avtor poudarja, da ni nujno, da je srečanje "negativno", da bi dogodek vplival na osebo in jo usmeril k Nigresencu oz. temnopoltosti. Pomembno je, da ima srečanje vpliv na posameznika in spodbudi spremembo v njegovem razmišljanju. (Cross, 1991, str. 197).

V fazi imerzije (ang. Immersion) bodo na podlagi informacij, ki jih imajo o rasi trenutno, oblikovali nov referenčni okvir. Oseba se na tej točki še ne spremeni, vendar se zaveže, da se bo spremenila. »Imerzija je močan prevladujoč občutek, ki ga nenehno spodbujajo bes [na belce in kulturo], krivda [ker so bili nekoč pod vplivom 'črnskih idej'] in razvijanje občutka ponosa [na temnopolti jaz, temnopolte ljudi in kulturo temnopoltih]« (Cross, 1991, str. 203, moj prevod).

Zadnja faza je premik v smeri posameznikovega pogleda z vidika, kako jih vidijo drugi, k vidiku, kako vidijo sami sebe. Avtor navaja, da »internalizacija predstavlja razrešitev disonance in rekonstrukcijo ustaljene osebnosti in kognitivnega sloga« (Cross, 1991, str. 220, moj prevod). Temnopolte osebe začnejo kritično razmišljati o svoji novo najdeni rasni identiteti in o tem, kako je oblikovala njihovo življenje. Posledično sprejmejo, kaj pomeni biti temnopolta oseba in najdejo samozavest in ljubezen do svoje barve kože. »Najpomembneje funkcija identitete temnopolte osebe je samozaščita, družbena umestitev in komuniciranje potreb posameznika« (Cross, 1991, str. 220, moj prevod). Kasneje doda še eno fazo, fazo Internalizacije in zavezanosti (ang. Internalization-Commitment Stage), vendar bralca opozori, da bodo za definiranje le te potrebne naknadne raziskave.

Cross in William (1994, str. 123) opozarjata, da razvoj identitete temnopolte osebe vključuje vse faze simultano in ne zaporedno. Temnopolte osebe se najprej manj zavedajo svoje črnske identitete, nato pa napredujejo in ponotranjijo pozitivne misli, ne le o sebi kot temnopolti osebi, temveč tudi o tudi o drugih rasnih skupinah. Poleg tega se ljudje ne zavedajo le zgodovinskih

posledic o tem, kaj pomeni biti temnopolta oseba, vendar svojo energijo vlagajo tudi v izobraževanje in opolnomočenje črnske skupnost.

1.2.3 Sellersov multidimenzionalni model rasne identitete

Sellers, Smith, Shelton, Rowley, in Chavous (1998, str. 24-28) izpostavijo, da je rasna identiteta sestavljena iz osebnega pomena in smisla rase, glede na naslednje kategorije:

- pomembnost lastne rase v določenem trenutku;
- rasna centralnost, obseg, v katerem se posamezniki opredeljujejo kot temnopolte osebe;
- posameznikova čustva do drugih temnopoltih oseb in čustva do sebe (lastno mnenje);
- posameznikova prepričanja o tem, kako drugi vidijo temnopolte osebe (mnenje javnosti);
- prepričanja o edinstvenosti temnopoltih oseb;
- prepričanja o podobnosti med zatiranjem temnopoltnih oseb in drugih marginaliziranih skupin;
- poudarjanje podobnosti med temnopoltimi osebami in preostalo ameriško družbo (asimilacija);
- in prepričanja o podobnosti med vsemi ljudmi.

Pomembnost lastne rase (ang. *salience*) in centralnost (ang. *centrality*) se nanašata na pomen, ki ga posamezniki pripisujejo rasi pri opredeljevanju sebe, medtem ko se mnenja (ang. *regard*) in prepričanja (ang. *ideology*) nanašajo na posameznikovo dojemanje tega, kaj pomeni biti temnopolta oseba (Sellers idr, 1998, str. 24).

Pomembnost lastne rase se nanaša na to, kako pomembna je rasa pri pojmovanju samega sebe v določenem trenutku ali v določeni situaciji. Avtorji kategorijo predstavijo s primerom, da je od posamezne temnopolte osebe odvisno, ali bo imelo nanjo vpliv, če se bo znašla v restavraciji polni belih ljudi. Menijo, da je odvisno od centralnosti, do katere mere se posamezniki opredeljujejo kot temnopolte osebe, kako sigurni so v svojo barvo kože in kako stabilna je osebnost posameznika v navezavi z samopodobo. Nekateri posamezniki bodo v enaki situaciji doživeli dražljaje drugače, kot drugi. Po drugi strani pa izpostavijo, da je v nekaterih situacijah rasa pomembna za vse temnopolte osebe, na primer, če bi bili v restavraciji vsi ostali ljudje člani Ku Klux Klana (Sellers idr., 1998, str. 25).

Rasna centralnost poimenuje stopnjo do katere se temnopolta oseba definira glede na raso. V primerjavi s pomembnostjo lastne rase, ostaja relativno stabilna glede na različne situacije. Gre za posameznikovo normativno dojemanje sebe glede na raso, skozi vsakodnevne situacije. Na primer, za nekatere temnopolte ženske je spol pomembnejša značilnost, kadar se samo opredeljujejo, kot rasa. Torej se najprej opredeljujejo kot ženske, šele nato temnopolte ženske (Sellers idr., 1998, str. 25).

Lastna mnenja in mnenja javnosti so izredno pomembna za občutja posameznika, saj vplivajo na posameznikova čustva. Posameznikovo mnenje o svoji barvi kože je pomembno za konstrukt samega sebe in pomembna komponenta rasne identitete. Posameznik lahko doživlja pozitivna ali negativna čustva do svoje barve kože in do ostalih pripadnikov svoje rase, medtem ko to kako posameznik misli, da drugi doživljajo njegovo barvo kože, oblikuje mnenje javnosti. Gre za oceno posameznika, kako njegovo rasno skupino vrednoti širša družba (Sellers idr., 1998, str. 26,27).

Kot zadnja večja kategorija so prepričanja, mnenja in stališča vodilo, kako bi posameznik in drugi pripadniki njegove rase morali ravnati. Gre za filozofijo o načinih in pravilih, kako bi temnopolte osebe morale živeti, se prilagajati in sodelovati z ostalimi pripadniki družbe. Sellers idr. (1998, str. 27) prepoznavajo štiri različne filozofije:

- nacionalistična filozofija (označuje temnopolto osebo kot samostojno in ponosno, se na primer vključuje v organizacije, ki se borijo za pravice za temnopolte osebe);
- filozofija zatiranih manjšin (poudarja podobnost in solidarnost med zatiranjem temnopoltih oseb in drugih marginaliziranih skupin);
- filozofija asimilacije in (raziskuje podobnosti med temnopoltimi osebami in drugimi člani družbe, poskuša se prilagoditi družbi);
- humanistična filozofija (poudarja podobnost vseh ljudi, ne razmišlja o rasi, spolu, razredu, temveč o človeški rasi).

Poudarjajo, da ima posameznik lahko različne filozofije na različnih področjih delovanja (Sellers idr., 1998, str. 28)

Multidimenzionalni model rasne identitete (ang. *Multidimensional Model of Racial Identity*) je združil prevladujoča dognanja (npr. glede vloge rasne identitete v kontekstu drugih identitet in v povezavi s samopodobo) s poudarkom aspekta zgodovinskih in kulturnih izkušenj temnopolte osebe (Sellers idr., 1998, str. 35).

1.2.4 Oblikovanje rasne identitete temnopoltih oseb

V družbi, kjer je pripadnost neki skupini pomembna, se razvoj rasne identitete v določeni obliki pojavi v vseh. Glede na odnos in pozicijo belopoltih in temnopoltih v družbi se bo ta razvojni proces odvijal na različne načine. Zanimivo se mi je zdelo pričanje, ki sem ga zasledila v Tatumn (1992): »Že dolgo se je zdelo, kot da se ne spomnim svojega ozadja, in mislim, da se ga na nek način nikoli nisem. Nikoli nisem bil naučen, da bi bil ponosen na svojo afriško dediščino. Šel sem skozi zelo dolgo stopnjo identifikacije s svojimi zatiralci. Želel sem biti kot oni, živeti kot oni, in biti sprejet. Tudi do te mere, da sem sovražil svojo raso in hkrati sebe, ker sem bil del nje. Zdaj me je sram, da sem se kdaj tako počutil. Izgubil sem toliko sebe v svojem zanikanju in zavračanju svojih ljudi« (Anonimno v Tatumn, 1992, str. 10, moj prevod).

Fanon meni, da odnos temnopoltih ljudi do samega sebe ni zakoreninjen zgolj v ponotranjenju negativnih stereotipov o njihovi rasi, temveč da ti občutki izvirajo tudi iz splošnega neprepoznavanja temnopoltih ljudi kot ljudi. »Občutek manjvrednosti? Ne, občutek neobstoja,« zapiše (Fanon, 2016, str. 139). Avtor razmišlja, da je morda občutek neobstoja celo hujši od stereotipov in idej drugih ljudi o temnopoltih. Meni, da sami lahko poskušamo premagati zaničevalne ideje in predsodke o temnopoltih. V tem primeru tudi v kolikor ne bomo uspeli, lahko ustvarimo vsaj nasprotni diskurz v nasprotju z rasističnimi idejami, ki prevladujejo v družbi. Medtem ko neobstoj človeškosti temnopoltega človeka veliko težje izničimo in nasploh razumemo v prvi fazi, kaj šele razrešimo in je zato verjetno še bolj škodljivo.

Kadar pa je oblikovanje identitete podvrženo okoliščinam, kot je postkolonialistična inferiornost temnopoltih, se izvije v notranji boj. Boj znotraj rase same, torej da oseba zaradi priučenih negativnih stereotipov dejansko ne želi biti temnopolta, oziroma se ne želi poistovetiti z drugimi temnopoltimi osebami, ali celo zaničuje druge temnopolte na podlagi njihove kože kot projiciranje svoje lastne negotovosti. Negotovosti, ki je posledica družbenih predsodkov. Fanon sklepa, da nizka samozavest oziroma celo preziranje samega sebe prepreči organsko izoblikovanje lastne identitete. Vsak, ki je od nekdaj naučen sovražiti enega pomembnejših delov sebe, ne bo zgolj nesrečen na vsakem koraku, temveč se bo počutil tudi zmedeno glede tega, kdo je, kaj bi moral početi in kaj si želi. Vedno je razumevanje sebe pogojeno oziroma vezano na koncept beline in je zaradi pozicije beline tudi vedno povezano tudi s sovraštvom do sebe, zaradi inferiornosti črnine (Fanon, 2016).

»Sram in preziranje samega sebe. Slabost. Ko me imajo radi, mi rečejo, da moja barva nima nič opraviti s tem. Ko me sovražijo, dodajo, da to ni zaradi moje barve. Kakorkoli že, sem ujetnik začaranega kroga. Obrnem se od teh prerokov pogube in se oklepam svojih bratov, črncev, kot sem jaz. Na mojo grozo me zavračajo. So skoraj bele. potem se bosta verjetno poročila z belo žensko in imela rahlo rjave otroke. Kdo ve, morda postopoma.« (Fanon, 2016, str. 116, moj prevod).

Teorija rasne identitete kaže, da posamezniki skozi čas presežejo družbene omejitve znotraj rasne skupine, negativne predsodke in pozicijo lastne rase v družbi, ter razvijejo »rasno zavest«, ki vključuje občutke povezanosti z zgodovino, z dediščino rase in občutke ponosa zaradi pripadnosti skupini (Schwarzbaum in Thomas, 2008, str. 58).

1.3 Zgodovina in pomen antirasističnih gibanj

Temelj institucionalnega rasizma kot ga lahko opazujemo v Združenih državah poudarja, da razlike med posamezniki ali skupinami niso same po sebi tiste, ki vodijo v podrejenost in sistemsko zatiranje. Interpretacija razlik v politiki in organih kazenskega pregona je tista, ki je zaslužna za to. Te institucije oblikujejo posameznikova življenja, ga obravnavajo različno in mu nudijo neenake možnosti na vseh področjih življenja, bodisi na področju nastanitev, izobraževanja, zaposlovanja, ekonomije in pravosodja (Tourse, Hamilton-Mason in Wewiorski, 2019, str. 3). Uvodoma se mi zdi pomembno razjasniti to obliko rasizma, saj so se antirasistična gibanja razvijala kot odziv nanj.

Institucionalni rasizem se razvija skozi posameznike ali skupine posameznikov, ki imajo moč in zavestno ali nezavestno izražajo svoje individualne rasne predsodke v obliki pravil, predpisov, politik, postopkov in praks, ki jih upravljajo institucije (Tourse, Hamilton-Mason in Wewiorski, 2019, str. 6). Zatiranje je po definiciji sredstvo za izvajanje moči družbeno superiorne skupine, s katerim ohranja in legitimira svoj obstoj. Gre za taktiko zmanjševanja psihološke in socialne moči podrejenih skupin in za ohranjanje delovne sile, ki opravljajo delo glede na potrebe družbeno superiorne skupine (Tourse, Hamilton-Mason in Wewiorski, 2019, str. 9).

1.3.1 Začetki sodobnih antirasističnih gibanj

Antirasistična gibanja se mi zdijo pomembna, kadar govorimo o problematiki rasizma, saj prikazujejo moč zatiranega ljudstva v boju za svoje pravice in odvzemajo moč zatiralcem. Orgnizirana gibanja so vključevala upore sužnjev, Underground Railroad, Pullmanov sindikat, proteste za državljanske pravice v šestdesetih letih, ter pravne izzive, ki so jih sprožile organizacije kot so National Association for the Advancement of Colored People (organizacija na področju človekovih pravic), Southern Poverty Law Center (organizacija ki organizira pravno pomoč in svetovanje na področju človekovih pravic) in Equal Justice Initiative (organizacija, ki organizira pravno pomoč in svetovanje za obtožene). Manj formalni boji pa so vključevali pobeg sužnjev, različne oblike prevar za spodkopavanje sužnjelastnikov, ustanavljanje podjetij in gospodarstev temnopoltih ljudi (Tourse, Hamilton-Mason in Wewiorski, 2019, str. 132).

Že v dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja so potomci sužnjev, ki so živeli v New Yorku, sprožili kulturno gibanje, ki je postalo znano kot "harlemska renesansa". Gibanje je

nasprotovalo ponižujočemu jeziku, ki je izhajalo iz narativa afriškega barbarstva in začelo izvajati umetniško angažiran politični program, ki bi pomagal pripraviti teren za gibanja za državljanske pravice v petdesetih letih 20. stoletja. Pod vplivom harlemskega gibanja so afriški in afriško-karibski študenti v Parizu ustanovili kolektiv Négritude. Gibanje bi bilo ponosno na to, da je črnsko, njegovi voditelji pa so postali nekateri od najbolj prodorni protiimperialistični teoretiki in pozneje politični voditelji dekolonialnega gibanja. Hkratna kritika rasizacije in ponovna potrditev identitete je tisto, kar bi omogočilo gibanje Negritude, da bi razvila pozitiven proti-narativ o barbarstvu (Slabadosky, 2014, str. 120-123).

1.decembra 1955 Rosa Parks (Ashby, 2008, str. 37) vstopi v Združenih državah avtobus, ki je bil rasno segregiran , in se uspe usesti na belski sedež, preden jo voznik nasilno vrže z avtobusa. Njena dejanja so navdihnila voditelje lokalne skupnosti temnopoltih, da so organizirali bojkot avtobusov v Montgomeryju. Bojkot, ki ga je vodil Dr. Martin Luther King mlajši, je trajal več kot leto dni, končal pa se je šele, ko je vrhovno sodišče ZDA odločilo, da je segregacija avtobusov v nasprotju z ustavo.

Združene države so besede Črnska moč (ang. *»Black Power«*), prvič slišale leta 1966, ko so odmevale iz delte Misisipija. Drugi teden v juniju sta Martin Luther King mlajši in Stokely Carmichael vodila na stotine demonstrantov po zvezni državi Mississippi, da bi se uprla belski superiornosti in nasilju ter nadaljevali samostojni "pohod proti strahu" Jamesa Mereditha, ki je bil z nasiljem prekinjen. Po več kot desetletju javnega delovanja za temnopolte državljanske pravice je bil King priznan kot voditelj (Joseph, 2006, str. 1). Gibanje za državljanske pravice na splošno velja za obdobje med letoma 1954 in 1965. V teh letih se je začelo gibanje pravne segregacije in pridobitev volilne pravice za temnopolte (Joseph, 2006, str. 3).

Jones (2010, str. 34) pohod na Washingtonu za delovna mesta in svobodo leta 1963, ki je mobiliziral četrt milijona ljudi, označi za dogodek desetletja. Podpis zahteve po enakem dostopu do delovnih mest, javnih ustanov in volilnih pravic, zvišanju minimalne plače in razširitvi le te na delavce v kmetijstvu in gospodinjstvu ter zaposlitev vseh brezposelnih delavcev na smiselnih in dostojanstvenih delovnih mestih z dostojnim plačilom. Kingov govor "I have a dream" je spodbudil nacionalno gibanje za državljanske pravice in postal slogan za enakost in svobodo.

1.3.2 Gibanje Black Lives Matter

Black Lives Matter Movement, gibanje za temnopolta življenja se je začelo kot hešteg, (ang. *hashtag*), #BlackLivesMatter, na socialnih omrežjih leta 2013 kot odziv na državno in institucionalno nasilje nad temnopoltimi. Sprožil ga je umor Trayvona Martina v Sanfordu, na Floridi leta 2012 in policijskih umorom Michaela Browna v Fergusonu, Missouriju leta 2014. Slogan se je razvil kot bojni krik generacije temnopoltih mladih aktivistov. Kampaniji in protestom se je v različnih oblikah pridružilo več deset tisoč ljudi med letoma 2013 in 2017 (Ransby, 2018, str. 1).

Gibanje je posebno, saj ga opredeljuje akcija, ulični protesti, vstaje in različne neposredne akcije, v svojem bistvu pa je vizionarsko gibanje, ki ne poziva le k reformam, temveč k sistemskim temeljnim spremembam. Nekateri podporniki gibanja si predstavljajo svet brez zaporov in policije, drugi življenje brez sankcij in nasilja, ki poskušajo regulirati njihova telesa, tretji pa si upajo verjeti v postkapitalistično družbo, v kateri konkurenca, pohlep in velike razlike v bogastvu niso najpomembnejše (Ransby, 2018, str. 4).

Trayvon Martin se je vračal domov iz trgovine pozimi leta 2012, ko je nevede naletel na Georga Zimmermana, pretirano zagnanega prostovoljca skupnostne patrulje. Skupnostna patrulja je organizirana skupina prebivalcev skupnosti, ki se ukvarja s preprečevanjem vandalizma, njihova naloga pa je, da prijavijo morebitna kriminalna dejanja, v kolikor jih opazijo. Ko je Zimmerman videl mladega temnopoltega moškega s kapuco, je na podlagi njegovega videza sklepal, da gre za morebitnega kriminalca. Zaradi smrtonosnega rasnega profiliranja je Zimmerman, kljub navodilom operaterja 911, ustrelil Trayvona do smrti, pod pretvezo samoobrambe. Trayvon je bil neoborožen, dejanske okoliščine dogodka pa še vedno niso znane. (Ransby, 2018, str. 29).

Temnopolti moški in fantje, kot je bil Tryvon, so vsakodnevno sistematično kriminalizirani, ne na podlagi svojih dejanj, temveč na podlagi svoje kolektivne identitete, telesne drže, socialnega položaja in celo na podlagi izbire oblačil. V medijih in družbi so tipizirani kot grozeči, nasilni in nevarni, kot telesa, ki jih je potrebno obvladati ali celo ubiti. Moški so torej portretirani kot potencialni kriminalci, ki spadajo v zapor in si zaslužijo obsodbo. Prav tako so mlada temnopolta dekleta in ženske stereotipizirane kot neodgovorne, spolno promiskuitetne. (Ransby, 2018, str. 33).

Aktivistka iz Oaklanda Alicia Garza, je bila, tako kot milijoni drugih, razočarana in jezna, ko je napisala tako imenovano ljubezensko pismo temnopoltim, ki ga je končala z različico stavka "Black Lives Matter (BLM)." Nato je združila moči z dvema aktivistkama, Opal Tometi in Patrisse Cullors (zdaj Patrisse Khan-Cullors), da bi ustvarili hashtag in platformo družbenih medijev pod istim geslom. Izraz se je na Twitterju in Facebooku uveljavil avgusta 2014, ko se je v mestu Ferguson v zvezni državi Missouri začela kolektivna akcija (Ransby, 2018, str. 5). Sistemska kriminalizacija in razvrednotenje temnopoltih ljudi pod režimom rasnega kapitalizma je osnovna za razlaganje slogana Black Lives Matter.Nasprotuje direktnemu jasnemu sporočilu, da življenja temnopoltih revnih ljudi v vsakdanjemu življenju očitno niso pomembna (Ransby, 2018, str. 50).

Fergusonova zgodovina, politika in dominantna kultura je ustvarila sovražno ozračje kot nalašč za pojav protestov, saj je v Fergusonu od nekdaj delovala večinoma belopolta policijska sila, ki je s temnopoltimi osebami ravnala grobo in nepošteno. Problem je bil osvetljen tudi v protestih skozi reakcije temnopoltih ljudi nanje. Policijske sile so ubrale pretiran militaristično odziv. Policisti so bili polno oboroženi z orožjem in tanki, zasmehovali, žalili protestnike, ki so miroljubno nenasilno protestirali in fizično obračunavali z njimi, (Ransby, 2018, str. 51-52).

Protestov se je udeležil širok spekter ljudi, ampak kot so opazili organizatorji protestov, so najrevnejši vztrajali najdlje (Ransby, 2018, str 58). Mediji z vsega sveta so poročali o Fergusonovih protestih in ljudje s celega sveta so preko družbenih medijev pošiljali podporo, pošiljali motivacijska solidarnostna sporočila, celo nasvete in napotke, kako naj se zaščitijo proti učinkom solzivcev (Ransby, 2018, str 72).

Michael Brown in njegov prijatelj sta se nekaj ur po manjšem prepiru v lokalni trgovini sprehajala po ulici. Na ulici ju je ustavil policist Darren Wilson, ki se je pripeljal v policijskem vozilu in ju opozoril, da se premakneta na pločnik, nato pa se spomnil, da opis fanta ustreza opisu osebe, ki je bila vključena v rop lokalne trgovine. Wilson je kasneje pričal, da je Brown izgledal kot »demon«, ko ga je ustrelil. Po njegovih besedah je zgolj opomnil fanta, naj gresta na pločnik, ker nista želela, naj bi Brown segel v policijsko vozilo in grozil Wilsonu, s čimer ga je prisilil, da ga je ustrelil. Kar se je zgodilo potem, je verjetno sprožilo upor bolj kot samo streljanje. Michaelovo nepremično telo je ostalo sredi ulice več ur, medtem ko se je okrog zbirala množica (Ransby, 2018, str. 47-48).

V letu po umoru Browna so se pričele demonstracije v preko 150 mestih. Ljudje so se s transparenti odpravili na ulica in napolnili Times Square, zagozdili West Side Highway na Manhattnu, prekinili so delovanje kampusa univerze Columbia in zaprli Brooklyn Bridge. Nekatere dejavnosti so sicer bile organizirane, vendar ne centralno, medtem ko je bila večina povsem spontana. Dovoljenj za demonstracije ni bilo, ni bilo voditeljev ali v naprej pripravljenih transparentov. Šlo je zgolj za strto srce ljudstva (Ransby, 2018, str. 72).

Seveda so se odzvali voditelji gibanja, da so vsa življenja pomembna, vendar je BLMM potrebno za osvetlitev sistematičnega razvrednotenja temnopoltih življenj. Če bi bili vsi enako ranljivi, ne bi bilo potrebe po takšnem gibanju, vendar temu očitno ni tako (Ransby, 2018, str. 72-73).

1.4 Izkušnje temnopoltih oseb

V zadnjem poglavju bom omenila nekaj raziskav o različnih aspektih rasne identitete, ki so v zadnjih letih že oblikovale številna relevantna dognanja. V našem prostoru raziskav, ki bi preučevale izkušnje temnopoltih oseb, še nisem zasledila, verjamem pa, da bo zaradi porasta afriške skupnosti v Sloveniji vse več priložnosti za raziskovanje. Na podlagi Crossovega (1991) izboljšanega modela rasne identitete so Worrell, Andretta, in Woodland (2014) preučevali profile rasne identitete v povezavi s psihološkim delovanjem v raziskavi z vzorcem mladostnikov. Rezultati so pokazali, da so imeli posamezniki s profilom »sovraštva do sebe« višji seštevek na lestvici štirih sindromov (depresivne epizode, manične epizode, generalizirane anksiozne motnje in obsesivno-kompulzivne motnje) kot posamezniki s profilom »sovraštva do belcev«, »vključujočega multikulturalizma« in »asimilacije«. Temu sledi, da bi posameznikom, ki pripadajo kategoriji sovraštva do sebe mogli posvečati več pozornosti in jim nuditi psihoterapevtsko pomoč, v kolikor bi jo potrebovali. Rezultati raziskave so se mi zdeli zanimivi, ker si tudi sama želim raziskati na kakšen način dejstvo, da je neka oseba temnopolta, odraža kako osebe vidijo same sebe. V tem primeru je šlo za negativne odzive, na kar bom pozorna pri svojih sogovornikih, v kolikor se pojavijo podobne izkušnje.

Shelvin, Rivadeneyra in Zimmerman (2014) so preverili, ali bi poznavanje specifičnih rasnih stereotipov in profilov rasne identitete vplivalo na dovzetnost za potrditev teh stereotipov znotraj sebe. Ugotovili so, da ima stereotipna grožnja, torej grožnja potrditve negativnega stereotipa o lastni skupini, škodljiv učinek na posameznikovo uspešnost. V tej študiji je sodelovalo 190 afroameriških otrok starih od 10 do 12 let. Rezultati so pokazali, da sta bili dve kategoriji posameznikov precej dovzetni za negativne stereotipe. V prvi kategoriji so bili otroci, pri katerih se je izkazalo, da je za njihovo identiteto zelo pomembno, da so temnopolti (ang. High Connected), v drugi kategoriji pa so bili otroci, ki jim sicer ni bila pomembno, da so temnopolti, hkrati pa niso čutili želje po integraciji v večinsko družbo (ang. Marginalized). Te ugotovitve ne kažejo le na to, da posamezniki, katerih velik del identitete je pripadnost stereotipizirani skupini, lahko ogroženi s strani negativnega stereotipa, temveč tudi poudarjajo dva zelo različna profila (npr. močno povezani in marginalizirani), ki lahko delujeta kot dejavnika ranljivosti v kontekstu stereotipne grožnje.

Lee in Ahn (2013) sta s svojo raziskavo prišli do ugotovitev, da je diskriminacija znatno povezana z vidiki rasne identitete in da je bilo razmerje med rasno diskriminacijo in rasno socializacijo bistveno večje pri odraslih kot pri mladih. Ugotovitve poudarjajo pomen

upoštevanja starosti pri konceptualizaciji tega, kako sta rasna identiteta in rasna socializacija povezani z diskriminacijo in stisko. Raziskava je pokazala, da je povezava med rasno diskriminacijo in psihološko stisko večja pri mlajših otrocih, kar se mi zdi smiselno, zaradi večje dovzetnosti in občutljivosti otrok v splošnem. Medtem, ko sta avtorici ugotovili, da je povezava med rasno diskriminacijo in afrocentričnostjo precej večja pri odraslih, torej, da rasna diskriminacija celo poglobi zavedanje o njihovemu delu afriških korenin.

Prav tako so izkušnje z diskriminacijo temnopoltih oseb v Ameriki raziskovali Bleich in drugi (2019). Ugotovili so, da velika večina temnopoltih Američanov zaznava diskriminacijo. Temnopolte odrasle osebe poročajo, da osebno doživljajo razširjene oblike diskriminacije v družbenih institucijah in medosebno, tudi pri iskanju zdravstvene oskrbe, nepravičnem obravnavanju s strani policije in kot tarče rasnih žaljivk ali vsakdanje izkušnje agresije. Prav tako je bil v raziskavo vključen velik vzorec belopoltih ljudi, na podlagi česar so dognali, da temnopolte osebe poročajo o doživljanju rasnih diskriminacijo v bistveno večji meri kot belci, ne glede na spol, socialno-ekonomski status ali rasno sestavo soseske, kjer prebivajo.

2 Formulacija problema

Na podlagi globalizacije in množičnega preseljevanja je naša družba vse bolj raznolika, pa vendar ima bogatenje raznolikosti, ki jo preseljevanje prinese, tudi svoje posledice. Kljub temu, da je na videz naša sodobna družba napredovala z vidika sprejemanja v primerjavi z zadnjimi petsto leti, da je drugačnost postala nekaj, na kar moramo biti ponosni, pa je barva kože še vedno očitno pomembna fenotipska značilnost, ki jo stežka spregledamo.

Antirasistično gibanje Black Lives Matter nas je opozorilo na strukturni in vsakodnevni rasizem, ki je v tej 'progresivni družbi' še kako prisoten. Spremljanje gibanja je v meni vzbudilo radovednost o lokalnih izkušnjah v našem slovenskem okolju, ki je pretežno belopolto. Zanimajo me izkušnje priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav, kako se z njimi soočajo in kako se na podlagi teh izkušenj oblikuje podoba njih samih. Menim, da je raziskovanje teme identitete priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav lahko koristno za afriško-slovensko skupnost, saj po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (Statistični urad Republike Slovenije, 2022) število priseljencev iz afriških držav narašča.

Vseeno pa imamo tudi v Sloveniji nekaj težav s sprejemanjem drugačnosti. Zaradi marginalizacije manjšin je nujno, da upoštevamo Kodeks etike socialnih delavk in delavcev, ki nam narekuje, da »se zavzemamo za odprto družbo, ki spodbuja ljudi k življenju v skladu z njihovimi željami, potrebami, interesi in kulturami do meje, kjer ne kršijo človekovih pravic drugih ljudi. Kulturne pravice niso nad človekovimi pravicami« (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021, str. 3).

Zdi se mi, da bi diplomsko delo z izkustvi iz prve roke, skozi oči posameznikov, lahko pojasnilo počutje in mero vključenosti afriško-slovenske skupnosti, in bi socialnemu delu dala smernice za razvijanje novih programov in aktivnosti. Seveda pa moram izpostaviti, da gre tudi za moje osebno zanimanje, saj sem še posebej strastna glede iztrebljanja rasizma in si želim, da bi moja naloga vsaj v neki meri ustvarila neko pot za sprejemanje in spremembe.

2.1 Raziskovalna vprašanja

1. Kako priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav doživljajo sebe?
2. Kakšne stiske doživljajo priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav?
3. Kako priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav doživljajo druge temnopolte osebe?
4. Kako priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav doživljajo druge bele osebe?
5. Kakšne izkušnje z rasizmom imajo priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav v Sloveniji?
6. Kako priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav doživljajo antirasistična gibanja na svetovni ravni?
7. Kako pomembna je za njih preteklost/kako so povezani s svojimi koreninami?

3 Metodologija

3.1 Vrsta Raziskave

Raziskava bo kvalitativna (Mesec, Žiberna in Rihter, 2009), saj bom zbirala besedne opise in izkustveno gradivo, ki se bo nanašalo na raziskovalni pojav. Kvalitativne raziskave odkrivajo stvarne probleme ljudi skozi njihovo doživljanje neke problematike, da lahko bralec poskuša razumeti njihovo stisko. Glede na stopnjo v procesu spoznavanja je raziskava eksplorativna (Mesec, Žiberna in Rihter, 2009, str. 6). ali poizvedovalna, saj v Sloveniji raziskave na podobno tematiko nisem zasledila. Skladno s tem bom uporabila manj sistematičen postopek zbiranja in analize podatkov. V raziskavi ne bom poskušala preučiti celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, ker bo raziskava omejena na nekaj primerov iz skupnosti priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav, me bo pa njihovo doživljanje zato zanimalo globje, kot edinstven portret vsakega posameznika.

3.2 Teme raziskovanja:

- Oblikovanje identitete priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav
- Doživljanje drugih temnopoltih oseb
- Doživljanje drugih netemnopoltih oseb
- Izkušnje z rasizmom
- Pripisan pomen preteklosti/zgodovini
- Doživljanje antirasističnih gibanj

3.3 Merski instrument

Moj merski instrument so delno standardizirane smernice za intervju skozi katere sem intervjuvala posameznice in posameznike in zbirala neposredno izkustveno gradivo (Mesec, Žiberna in Rihter, 2009). Vprašanja so pretežno odprtega tipa, sem pa med vprašanji, v kolikor sem želela dodatno pojasnilo ali začutila, da oseba o neki temi ne želi govoriti, zastavila tudi kakšno podvprašanje, ali celo poskusila z predrugačenimi vprašanji bolj nazorno pojasniti, kaj sem želela izvedeti. Vprašanja so razdeljena v 6 sklopov, z vsakim sklopom sem poskusila raziskati eno od zgoraj navedenih tem. Pretežno sem se nagibala k vprašanjem odprtega tipa, ker se mi je zdelo pomembno, da od vsakega posameznika/ce dobim njegovo čim bolj pristno izkušnjo, opis doživljanja in dragoceno zgodbo sestavljeno iz asociacij, kar bi se skozi vprašanja zaprtega tipa lahko izgubilo. Vprašanja sem zastavila zelo odprto in splošno, saj oseb

nisem želela spraševati o njihovi polti in jih direktno usmerjati na temo rasizma, sem pa jih zastavila tako, da bi se verjetno lahko znotraj njih oseba, v kolikor bi to želela, lahko navezala na to temo. V prvi vrsti sem se osredotočala, da se je sogovornik počutil kot človek in zato nisem želela direktno izpostavljati fenotipa.

3.4 Populacija in vzorec

Populacijo v moji raziskavi predstavljajo priseljenci oz. potomci priseljencev afriških držav in sosednjih otokov do 2. generacije v Sloveniji, ki sem jih intervjuvala med aprilom in majem leta 2022. Moj vzorec je neslučajnostni in priročni (Mesec, Žiberna in Rihter, 2009), saj bom intervjuvala osebe, ki bodo z mano želele govoriti o tematiki identitete. Sogovornice/ke sem pridobila po metodi snežne kepe, preko znancev od znancev in tako dalje, kar me je pripeljalo do petih čudovitih oseb, ki so bile izredno iskrene in odprte.

3.5 Zbiranje podatkov

Skozi srečanja s svojimi znanci sem se najprej podala na iskanje sogovornikov tako, da sem vsaki osebi omenila svojo raziskavo. Preko poznanstev sem stopila v stik s petimi osebami, ki so bile pripravljene sodelovati v pogovoru o temi raziskovanja identitete. Potencialnim sogovornikom sem poslala vabilo v obliki elektronske pošte, instagram sporočila ali sms sporočila, v katerem sem pojasnila svoj motiv za raziskovanje, ozadje raziskave in željo po sodelovanju z njimi. S tistimi, ki so bili pripravljeni sodelovati, smo določili srečanje intervjuja v živo, saj se mi je zaradi specifičnosti teme zdela dragocena tudi neverbalna komunikacija. Lokacijo intervjuja sem izbrala na podlagi zasebnosti, večinoma je bilo to na prostem, saj sem želela zagotoviti varen prostor za pogovor. Tako fizični prostor, da ne bi bilo motečih dejavnikov kot so hrup, mraz itd., kot tudi emocionalni prostor, saj je šlo v nekih primerih za težke teme. Ko smo z intervjujem pričeli, sem pri sogovornikih preverila, ali lahko pogovor za lažjo obdelavo podatkov posnamem in ga uničim takoj po ustvaritvi transkripta, s čimer so se vsi strinjali. Trajanje intervjuja je bilo odvisno od razpoložljivosti vsake osebe, v povprečju so trajali nekje 1 uro. Po koncu sem se jim zahvalila za njihov čas in jim zagotovila, da si bodo lahko rezultate raziskave ogledali na internetu.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem obdelala s kvalitativno analizo. Intervjuje sem označila s črkami od A-E in pripravila transkripte pogovorov. V Excellu sem vsako izjavo označila s črko sogovornika in

zaporedno številko, v kolikor se mi tema o kateri je sogovornik govoril ni zdela relevantna za raziskovanje, pa sem jo izločila. Vsaki izjavi sem označila pojem, nato kategorijo (v kolikor se mi je zdelo smiselno, tudi podkategorijo) in na koncu temo. Lotila sem se osnega kodiranja (primer v Tabeli 1). Po odprtem kodiranju sem se lotila osnega (primer v Tabeli 2), in nato še odnosnega kodiranja (primer v Tabeli 3).

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja intervjuja A

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Tema
A67	Ta identiteta je ful zafrknjena stvar, ker jaz ubistvu ne vem kam pripadam.	Zmedenost od kod prihajam		Zmedenost glede identitete	Oblikovanje identitete
A68	Ker zelo jasno mi je, da ne morem bit zares del njih hkrati pa mi je tut jasno, da očitno ne morem biti del slovenstva	Ne Arabka, ne Slovenka		Želja po pripadnosti	Pripadnost
A69	Želim si bit del, ampak je vedno bariera, zaradi rase.	Rasa ovira, da se opredeli		Želja po pripadnosti	Pripadnost
A70	Ogromno skrajnosti, drugih globin tudi, ko govorim o svojih težavah je "pa saj ti sploh nisi tok temna, meni se zdiš samo normalno zagorela, sej nisi nič drugačna", no super da ti tko misliš, ampak imam konstantno izkušnje kjer me drugi opozarjajo drugače	Implicitno sporočanje, da je temnopoltost nekaj slabega		Oblike rasizma	Rasizem

A71	In verjamem tudi, da v tem nisem unikatna, da ima veliko ljudi te težave.	Ostali imajo enake težave.	Percepcija občutkov drugih	Opazovanje drugih temnopoltih	Opazovanje drugih
A72	Veš kaj mene ful zjebe glede moje identitete še danes, pa sem stara 26 let, se mogoče hecam, da mi je ful pomembno katere nacialnalne identitete sem, ampak mogoče če tega nikoli prej nisi mel, nekomu drugemu bi blo mogoče hecno, da me zanima katere nacionalnosti sem, ker pač vsi smo enaki lalalal.	Želja po nacionalni identifikaciji		Želja po pripadnosti	Pripadnost
A73	Ampak meni je pomembno zato, ker nimam občutka pripadnosti, ker tega nimam, da bi se mu lahko odpovedala	Pripadnost pomembna, ravno zato, ker je nima		Želja po pripadnosti	Pripadnost
A74	Čeprav sem rojena tu, znam slovensko, je to moja domovina, me slovenci opozarjajo, da nisem in ima probleme s tem, da vizualno ne ustrezam in da je zelo jasno determinirano kdo je slovenc in kakšne korenine moraš met, da si slovenc	Opozarjanje, da ne moreš biti Slovenec, če si temnopolt		Oblike rasizma	Rasizem

Tabela 2: Primer osnega kodiranja

Rasizem

- Umeščenost v trenutni prostor (A51)
- Refleksija, zakaj nima izkušenj (D6)
- Ljubljana sprejemajoča za tujce (D47)
- Odnos ljudi do tujcev v primerjavi z Jugoslavijo (E23, E25)

Oblike rasizma

- Fizični obračuni (A27, B86)
- Predsodki (A28)
- Predsodki na podlagi posameznikove domovine (E28)
- Sporočilo o umazanosti, zaradi barve kože (A50)
- Hudo nasilje (A61)
- Profiliranje (A65)
- Opozarjanje, da ne moreš biti Slovenec, če si temnopolt (A74)
- Kurioziteta (A86)
- Vsakdanje izključevanje (B76, B83)
- Žaljivke (B84)
- Čokoladica (C39)
- Malgaška plesalkica (C40)
- Sužnja (C42)
- Hitlerski znaki (C49)
- Ignoriranje (C51)
- Črnka (C52)
- Rasistični pritisk (C53)
- Rasno mešani ljudje nestabilni (C56)
- Zamorček (D11)

4 Rezultati

V nadaljevanju bom predstavila pregled rezultatov po temah pridobljenih na podlagi pogovorov s sogovorniki. Glavne teme, ki so se pojavile na podlagi odprtega kodiranja so Oblikovanje identitete, Pripadnost, Povezava s koreninami, Rasizem, Opazovanje drugih in Antirasistična gibanja. Zaradi tesne povezanosti afriške skupnosti v Sloveniji in relativno majhnega števila pripadnikov skupnosti sem se odločila, da portretov oseb ne bom predstavljala, saj bi v tem primeru s težavo ohranila njihovo anonimnost. Izjav nisem spreminjala, sem pa namesto imen uporabljenih pri pripovedovanju uporabila črke abecede, ki niso na nikakršen način povezane z imeni ali drugimi osebnimi podatki sogovornikov in določene dele besedila namenoma označila s krepko pisavo, da bi poudarila določene misli, izjave, besede. Lahko pa razkrijem, da sem intervjuje opravila z dvema moškima in tremi ženskami, od tega so bili trije sogovorniki stari med 20 in 30 let, dva pa med 35 in 45 let. Sogovorniki imajo prednike iz različnih delov Afrike, ker pa so sami med intervjuji uporabljali besedo Afrika za označbo svoje domovine ali domovine prednikov, si bom v tej diskusiji dovolila prevzeti to poimenovanje zaradi lažjega povzemanja, definitivno pa ni moj namen, da s tem poglobim predsodek, da je Afrika kot kontinent enoznačna in homogena. Prav tako bi rada poudarila, da opisani rezultati temeljijo na izjavah sogovornikov, s katerimi sem se imela priložnost pogovarjati v sklopu raziskave, in jih ne moremo posploševati na celotno populacijo priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav v Sloveniji.

4.1 Oblikovanje identitete priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav

Na podlagi pridobljenih podatkov iz intervjujev lahko razberem, da je oblikovanje identitete tema, o kateri so že razmišljali. Raziskovanje sebe ima ogromno razsežnosti. Sogovornik E mi je razkril:

> Ko sem prišel, zame tu ni bilo nič drugače, kot drugje na svetu. Če želiš, da ljudje verjamejo vate, moraš verjeti vase. [...] Od tu naprej sem razmišljal, da nisem neumen, pameten sem na svoj način, znam neke stvari, in sem začel razmišljati v čem sem dober in verjel v te stvari. (E10)

Vsi sogovorniki so imeli tudi neko splošno izkušnjo raziskovanja sebe in so z menoj podelili nekaj odkritij v zvezi s sabo. Pri sogovornikih sem zaznala izredno visoko raven refleksije.

Eden od sogovornikov se na primer ukvarja z glasbo skozi katero izraža sebe in svoje stiske, ki jih je podelil:

> Se mi zdi, da odkar sem začel bolj pisat solo zadeve, se pravi od prve plate dalje, sem se velik fokusiru na svoje izkušnje z ljudmi (B5), medosebne interakcija, dinamike, ki sem jih razvil skozi leta, zato, ker se mi zdi, da največji del čustev izhaja iz tega (B6), …sem samo dal stvari iz sebe v upanju, da nisem edini, ki jih čuti (B15).

Štirje od petih sogovornikov so izpostavili, da je šlo pri sprejemanju sebe v kontekstu barve kože za dolgotrajen proces:

> Ampak to je ful trajal, globoko v študij. (A41)

> Zmeraj je tako, da začneš na majhno in potem rasteš, povsod v življenju. In zdi se mi, da je to pomembno, da živimo z razumevanjem, da je povsod v življenju tako, da ne moremo obupati, če takoj ne gre. (E38)

> …sem rabila res ogromno časa, res par let nazaj šele, da sem to nekak stabilizirala. (C61)

> Sem pa skozi čas spoznal neko zdravo razmerje med vrednotenjem samega sebe in z nekak pomembnostjo, ki jo pripisujem svoji vlogi. (B97)

Prav tako je druga sogovornica izpostavila sledeče:

> Se mi zdi, da mam težave s tem, da bi povezala nek globji stik. Ni mi težko kar pridet do nekoga, sem dovolj odprta do nekih ljudi, ki jih ne poznam. Mam pa težave z nekim globjim spoznavanjem, zaradi neke nesigurnosti. Mogoče to nekak opažam. (D60)

Pri eni izmed sogovornic sem opazila, da je zmedena glede identitete. Čeprav se to skozi druge pogovore ni naslavljajo na tak način, se mi zdi to zdi pomembno izpostaviti, saj se je sogovornica vedno znova skozi pogovor vračala na to:

> V svoji magistrski se ukvarjam ravno s podobno temo in sicer kaj za vraga je moja identiteta (A2), oziroma kaj je men to nardilo, da sem jaz kot potomki, da sem popolnoma zmedena glede svoje identitete. (A9) Tudi jaz sem se fajtala s tem how dare I? Tko noro velik. V smislu, če lahko sploh jaz spregovorim o tej temi. (A21) Ta identiteta je ful zafrknjena stvar, ker jaz ubistvu ne vem kam pripadam. (A67) Js sm se ful ubadala s svojim jazom, ko sem začela delat magistrsko, a sem jaz napihnila svoj

problem? V smislu, da je neki kar ne prihaja tok iz okolice sem zdaj nardila to borbo js vs. vsi ostali in da ubistvu izhaja problem samo iz mene? (A80)

Kar se tiče raziskovanja samega sebe in svoje lastne identitete so se skozi intervjuje ves čas prepletale izkušnje povezane z barvo kože in kako je raziskovanje sebe skozi prizmo barve kože vplivalo na njihov pogled nase. Zaznala sem, da se pri sogovornikih pojavljajo občutki krivde, da se sploh ukvarjajo z vprašanjem kdo v resnici so, kakšna je njihova identiteta kot temnopolte osebe v Sloveniji. Ena od sogovornic je izpostavila, da čuti, da je zaradi tega, ker sama raziskuje sebe, to javno izpostavlja, še bolj dojeta na podlagi barve kože:

> Jaz zdaj to osvetljujem, se dajem v situacijo kjer se javno izpostavljam, ljudje me kreirajo drugače, jaz sem temnopolta. (A93)

Po drugi strani, pa je drugi sogovornik izpostavil, da je kot majhen, ko je bil izločen iz družbe to nekako poskusil osmisliti na način, ki ni bil povezan z barvo kože:

> … sem imel občutek, da je bila neka predpostavka, da je to nek ločen problem, taki majhni otroci so, če je bil pogovor okrog tega, ni bil baziran na podlagi etničnosti ali rase. (B82)

> …nisem jih temu pripisoval, bil sem majhen, nisem dojemal tega elementa, da bi bilo to abnormalno alpa posledica tega in tega, da to ni moja neka prava osebnost. (B88)

> Nisem mel kontrole nad tem, to pač jaz sem in probam to obrnit v svoj prid. (B96)

V večini intervjujev se je pojavila podtema pomembnosti barve kože. V tem primeru je šlo za zelo široko paleto odgovorov, pri čemer je sogovornik B govoril o odzivih drugih nanj, A pa o svoji percepciji sebe:

> Blo je v neki meri vezano na moj videz, ampak nisem se pa s tem ukvarjal (B94)

> Meni se ne zdi, da sem drugačen od drugih. Razlika med nami je, kdo si ti znotraj. [...] Kako dober si, kako pameten si. […] Ni pomembna barva kože. Je pa noro kok se pa konstantno identificiramo s tem. [...] Ne moreš tega odmislit. (A32) Vsak dan se o tem pogovarjamo. (A33)

Pri tem se mi zdi pomembno izpostaviti želja posameznice, da se po eni strani ne opredeljuje (kot temnopolta oseba): »in bi rada samo prišla na eno točko, kjer bi lahko samo bla.« (A35),

po drugi strani pa je prisotna neka podzavestna želja po opredeljevanju: »Ampak hkrati pa tudi jaz pusham to temo.« (A36)

Kako se ta temnopolta identiteta kaže skozi to, da si z drugimi temnopoltimi osebami pripovedujejo šale in jih na ta način apropriirajo, je odlično povedala ena od sogovornic:

> […] se šalimo na ta račun (A34) …rasistični joki, jaz sem to ful potencirala, ker nisem hotla bit predmet joka od drugih, sem potem sebe konstantno in potem ugotovila, da mogoče to tut ni okej (A44), npr. kako se oglaša motorna žaga ranniganiganiganiga, veš neke te stvari, ki so mi iskreno smešne. Verjetno ti ne prideš v neko novo družbo, pa začneš joke o srbih metat recimo (A45) …veš ko igralcem na oder pošiljajo cvetje, no jaz sem na neki točki začela pošiljat stebla bombaža, ker se mi je zdel to ful joke. Ubistvu je ful sporno, mogoče bi rabila profesionalno pomoč. (A49)

Sogovornica je izpostavila, da si želi neke vrste potrditev, da je lahko Slovenka, kljub temu, da je temnopolta:

> Jaz pa si bom dala en tattoo delat [...] razmišljam da bi si dala na podplat, tko kot ma barbika na made in China, bi jaz mela made in Slovenia. (A52)

Hkrati pa našteva primere, kjer se je sama postavila v neke okvire:

> In sem šele na akdemiji poštekala, da sem bolj arabkinja kot afričanka (A54), ampak s tem (dodeljevanjem romske identitete) je prišlo en kup novih problemov, s katerimi se nisem znala soočit, in sem ubrala pot klasificiranja (A43) …mi je postalo zelo pomembno vzpostaviti to, da jaz nisem rominja, da sem ubistvu, ko sem se predstavila ljudem, sem se vedno rasno opredelila, da sem A, mulatka (A39).

Na tej točki bi zapisala še nekaj primerov opredeljevanja sebe, ki so jih sogovorniki uporabili:

> …ampak mislim, da jaz pašem v neko specifično nišo **mulata**, specifično še s tem nekim lookom, stilom oblačenja in brado… (B31)

> Recimo oni so pa tut vsi mulati, tko k js, **mešani**, zdej mi je tko bed, ampak ne vem kako se reče. To je zanimiv, za to mulatko sem na predstavi slišala, da je žaljivka. Prej nisem vedela. (D58)

> Js mislm, da sem jaz še na spektru ljudi, ki je res tko prevzel vlogo nekega **povezovalnega člana**, prej kot pa akivnega člana specifično afriške diaspore. (B44)

> …da loh zdej res rečem, da sem zelo **ponosna rasno mešana ženska**, res stoji za vsem kar sem in odločno lahko rečem, da je rasna raznolikost, ena največjih bogastev. (C67)

> Zelo sem **ponosen, da prihajam iz Afrike**. Zelo sem ponosen na svojo deželo, na svoje korenine. (E11) Moja koža prihaja od sonca, je poljubljena od sonca (»kissed from the sun«) (E17).

Ena od sogovornic je izpostavila, da se zdaj ne poskuša več opredeljevati na podlagi barve kože: »Tako da to, da se rasno ne opredeljujem več, po novem zdaj samo rečem, da sem A«. (A40)

Kot pomemben dejavnik oblikovanja identitete sta dva sogovornika izpostavila tudi vzornike. Na eni strani so vzornike predstavljali zvezdniki, ki jih je naštela sogovornica:

> […] se mi zdi da sem odraščala, sem se ful poistovetila s temnopoltimi v Ameriki (A53). Že kot otrok, čist narobe sem se povezala haha prek ameriških filmov, Oprah, Obama, pa ni to neka moja rodbina, zgodovina. (A55) Ko odraščaš si tok obdan s pop kulturo. (A58) Tako, da sem se kot otrok obračala na vzornike npr. Oprah, na te neke figure, ki so ble temnopolte. (A60)

Na drugi strani so vzorniki lahko tudi politične osebnosti:

> Recimo men se je zdelo, da sem bil najbolj zainteresiran v zgodovino silver rights movementa v Ameriki, Martin Luther Kinga, Freda Hamptona, Bobby Seal in podobnih ljudi, ker sem imel vpogled v nek trenutek, kjer so prišli predstavniki črnske skupnosti, ki res na nikakršen način niso mogli bit utišani. Ni blo možno zamazat njihove podobe. [...] Ta podoba Fred Hamptona mišičestega, izobraženega, črnskega moškega, ki ga ni mogoče v nekem obilju popačit. To me je najbolj pritegnilo. [...] Da obstaja upanje, da ostaneš človek, ki ga ni možno ponižat, ki je vključil svojo raso kot svojo sposobnost. (B111)

Na koncu tudi vzorniki znotraj družine: »On (oče) je še vedno močen motivator in navdih vključenosti in neločljivosti od afriškega dela samega sebe.« (B55)

Pri večini sogovornikov se je kot del oblikovanja identitete pokazala sama pomembnost družine, zlasti povezanost znotraj družine:

> Moja starša sta ločena, ne živimo skupaj v tem kontekstu, js bi reku da smo še kar povezani (B70)
>
> … z vsemi razen z X živimo skupaj, tako da se vidimo vsak dan in smo si precej blizu… (D23)
>
> Moj oče je človek, ko mu lahko povem od a do ž vse. To je človek, ki mu lahko povem vse. (C14)
>
> … smo meli zelo dobro povezavo znotraj družine, ampak v zadnjem času se oža ožja družina. (D62)

Ob tem, kot je možno razbrati že iz zadnje zgornje izjave, je moč opaziti trud za ohranjanje povezanosti družine tudi pri drugih:

> […] ampak da bi bili pa bistveno manj, če se moj oče ne bi zavzel za to. Moj oče je redno vztrajal, da ima neko prisotnost v življenju mene in mojega brata. (B71) Organizira da se redno dobivamo, ja spet delno iz pragmatičnih razlogov, da ga zanima kaj počneva, da preverja kako nama gre, kaj se kej dogaja, pa tut zato, da okrepi to idejo, da smo družina, da smo nek neločljiv neka neločljiva enota in je pomembno, da če ne bi tega aktivno ohranjal, da bi se distanciral na nek način. (B72)
>
> Smo šli čez hribe in doline in to se mi zdi pomembno za življenje, se pošiljaš kam, si zameriš, ampak če si sposoben it čez to, potem se mi zdi, da je najlepše. Nima veze na katerem področju so težave, če si sposoben svoje težave transformirat, to so te šole življenja. (C17)

4.2 Pripadnost

Družina je torej tista, ki posamezniku da občutek smeri, na podlagi katere sam oblikuje podobo sebe. Pomembno je torej, da najdeš pripadnost neki skupini, običajno so naši starši tisti, po katerih se zgledujemo. Vsi sogovorniki so na neki točki dotaknili problematike pripadnosti.

Vsi so se že soočali z željo po pripadnosti v razne interpretacije skupnosti, kar nakazujejo naslednje izjave:

Želim si bit del, ampak je vedno bariera, zaradi rase. (A69) Ker zelo jasno mi je, da ne morem bit zares del njih, hkrati pa mi je tut jasno, da očitno se morem biti del slovenstva. (A68)

…ampak še posebej kot najstnik, mladostnik, mi je bila vključenost v zahodnajško družbo oz. ta status bolj pomemben, kokr status znotraj diaspore. (B49)

Enostavno sem ves čaš ko sem živela doma do 21. leta se poskušala dat v neke te okvirje, se prilagodit Sloveniji. (C29)

Na primer nek del o tem vključevanju, da si želiš bit sprejet, da nisi po defaultu drugačen. (D43)

Se vključiti v družbo. Ko si nihče, prideš iz ozadja, ne moreš biti prvi, tako svet ne deluje. Moraš začeti v ozadju. (E4)

Ena od sogovornic se je zavestno lotila raziskovanja želje po pripadnosti in ugotovila, da ji v resnici zunanjost sporoča, da se mora odločiti. Premišljuje: »…zakaj, če sem rojena v Sloveniji in nisem povezana s Sudanom, nisem povezana z Mađarsko, od koder moja mama prihaja, ne znam ne arabsko, ne mađarsko…« (A3) in doda »zakaj nisem za Slovence Slovenka?« (A4), »Zakaj ne morem igrat Slovenke?« (A5) Na koncu je prišla do zaključka »In je bila to neka premisa, in kaj bi mogla naredit, da bi bila Slovenka? Aha moram it na Triglav« (A5), torej je ta želja po pripadnosti tako velika, da se sistematično loti iskanja dejanj, ki bi ji pomagala pri vključitvi. Ko sem jo o tem specifično povprašala mi je odgovorila:

Veš kaj mene ful zjebe glede moje identitete še danes, pa sem stara 26 let, se mogoče hecam, da mi je ful pomembno katere nacialnalne identitete sem, ampak mogoče če tega nikoli prej nisi mel, nekomu drugemu bi blo mogoče hecno, da me zanima katere nacionalnosti sem, ker pač vsi smo enaki lalalal […] **Ampak meni je pomembno zato, ker nimam občutka pripadnosti, ker tega nimam, da bi se mu lahko odpovedala.** (A72, A73)

Podobno stisko je ubesedil še en sogovornik:

[…] nek tak ščit pred centralnim vprašanjem, zakaj je men to tok pomembno? (B92) nekak prej ko sem omenil, da se mi je zdel, da sem skozi najstništvo si **želel vključenost**

> **v statusni sistem zahoda**, delno je bilo sigurno tudi zarad tega, **ker mi je manjkala izkušnja**, sem se počutu, da si moram priborit nazaj lajkability. (B93)

Zdi se mi, da s tem resnično izpostavita ta nepredstavljiv del iskanja pripadnosti. Pomembno jima je najti to pripadnost, ker je nimata. Specifično sogovornica A pravi, da v kolikor bi ji bila pripadnost neki skupini samoumevna, ne bi niti pomislila nanjo. Izpostavila je problematiko, kako 2. generacija priseljencev izkuša novo stisko, ki je njeni starši ne razumejo.

> Kaj naredi to 2. generaciji priseljencev [...] ne veš kam pripadaš. (A8) To pa je zdaj moj dom, sem se tu rodila, ampak hkrati mi pa okolica govori da ne. Kot da nimam svoje domovine, kamor bi se lahko vrnila. Mogoče iz tu izvira ta bolečina. (A90)

O enaki težavi je spregovoril tudi drug sogovornik, ki je izpostavil načine integracije, skozi katere se je sam poskusil vključiti ali je opazil druge v enaki situaciji, da so se uspeli vključiti skozi poroko s Slovenko, širjenjem svojega podjetja, nakupom nepremičnine itd.:

> To je zelo težko, je velik problem pri vas. Razen, če si poročen z belko, morda lahko tvoja žena pokliče zate in se dogovori. Ona gre pogledat sama stanovanje ona plača in ti se priseliš k njej. Ko pa si sam, pa moraš sam poklicati, sam ugotoviti stvari. (E31) Želim si tudi sčasoma kupiti hišo. To mi veliko pomeni, da bi lahko pripeljal svojo družino. (E39) V načrtu imam nakup dveh kombijev […] vsaj poskusil bi. […] Sčasoma si želim tudi pisarno za svoje podjetje. (E37)

Se je pa soočal z nekaterimi težavami pri poskusu integracije. Izpostavil je problem jezikovne bariere pri iskanje službe, stanovanja: »Večino časa preden ti dajo službo, te vprašajo ali govoriš slovensko, pišeš slovensko, in ko greš na razgovor pričakujejo, da bo potekal v slovenščini in potem rečejo 'ne, ni dobro, ne razume'« (E7) Enak problem je izpostavila tudi druga sogovornica: »Zdi se mi, da je že ta jezikovna briera, da upočasni ta proces integracije. I would know, res je težko.« (A63)

Tudi pri ostalih dveh sogovornikih se je pojavljal trud za vključenost: »Mislim da sem bolj, ne da sem se to aktivno trudil, da pride do tega, ampak se mi zdi, da sem se res zelo ambiciozno potrudil bit del obojega« (B45) in »…ko smo se družili, ko sem začutila neko pripadnost, da smo se razumeli, kljub temu da nismo razpravljali o tem skupnem imenovalcu (barvi kože).« (D59), hkrati pa je prisotna tudi želja po vključenosti na splošno: »oziroma, prej to prej mi je

bilo pomembno bit del obojega oz, na splošno vključen v družbo, kokr specifično delat na vključenosti v afriško diasporo.« (B46)

Pri dveh pogovorih je bila izpostavljena tudi prednost vključenosti v obe skupnosti: »On je se mi zdi, vedno poudarjal, ne samo vključenost diaspore, ampak prednost tega, da si vključen v oboje. Tut on se je znašel še kar statusen član zahodnjaške družbe in zato je njegovo stališče vedno blo da si vključen v oboje. Da je več vredno bit vključen v oboje, kot v eno popolnoma.« (B52) in »tvoja rasna mešanost je tvoj največji atribut. Upam, da boš znala to izkoristit.« (C59)

4.3 Povezava s koreninami

Občutek pripadnosti je oziroma je bil torej za večino sogovornikov glavni izvor. Skozi raziskovanje tematike pripadnosti se je pojavljala tudi tema povezave s koreninami, vsaj tako sem poimenovala skupek odgovor, ki so se lotili vprašanja na podlagi česa torej iskati pripadnost. V tem poglavju predstavljam primere argumentov, na katere so se opirali moji sogovorniki.

Prvo dejanje, kjer se je kazalo ustvarjanje povezave med domovino staršev in svojo domovino je bil obisk domovine očeta. Vsi intervjuvanci, ki so hkrati potomci priseljencev so na neki točki že obiskali domovino prednikov po očetovi strani: »…ko sem šla v Sudan…« (A57), »Moj oče je iz Gabona. Enkrat sem imel privilegij, da sem jih lahko obiskal…« (B59), »Js sm pri 17 letih prvič obiskala Madagaskar…« (C25) in »Sem pa bila iskreno tam samo enkrat, ko sem bila 3 leta stara…« (D33). To, da so omenili obisk domovine je bilo pri vsakem od njih povsem spontano in hkrati v povsem različnih kontekstih. Trije sogovorniki govorijo jezik očetove materinščine, od tega sta dva izpostavila pomembnost učenja jezika: »…ima arabščina tudi malo bolj ta praktični vidik… če arabsko znaš, lahko govoriš po celem bližnjem vzhodu.« (A20), »Tut to je stvar, ki jo je zelo poudarjal, delno iz praktičnega razloga, da znaš več jezikov, ampak tudi iz razlogov, vključenosti v družbo.« (B68)

Dve sogovornici sta izpostavili, da se povezave z domovino staršev lotevata skozi različne aktivnosti. Ena sogovornica je izpostavila, da je del družinskega društva:

> Edino društvo, ki ga imamo doma, pa potem nekako kdaj sodelujem pri kakšnih stvareh, kadar me potrebujejo. V bistvu je to društvo Drevo, za pogozdovanje na Madagascarju. To je edino, kamor sem vključena. Je pa čist familiarno, tko ko prideš, pa te vprašajo za kako mnenje ali pa pomoč. (D4)

Druga pa, da je nastopala kot izvajalka glasbe s svojim očetom (zdaj pa sama nadaljuje tradicijo Malgaške glasbe):

> Rekel mi je, da imam talent za petje in nastopanje in če bi nastopala z njim in seveda sem si tega želela, tudi preživljati čas s tem in potem sva nastopala ene pol leta in sva postala duo. (C11)

Med opisovanjem povezave med domovino staršev in svojo domovino so vsi izpostavili vrednote afriškega dela njih in/ali vrednote slovenskega dela njih. Zaznala sem, da gre pri vrednotah afriškega dela njih za opis s pozitivno konotacijo, pri vrednotah slovenskega dela njih pa pretežno za negativno konotacijo.

Vrednote afriškega dela njih, ki so se pojavljale so pomembnost družine:

> To kaj se dogaja z ljudmi, ki so na afriški strani naše družine, s katerimi mamo seveda redkejše stike, kot s svojimi starši ali svojimi direktnimi sorodniki v Sloveniji. Na ta način je recimo veliko poudarjal pomembnost ohranjanja teh stikov. Preprosto to, da ti pride v podzavest, da je pomembno vedet, kaj se dogaja z družinskimi člani. (B56)

> Cenimo družino. V našem kraju je tako, da če smo 4 bratje, mi štirje prevzamemo enako ime. Delamo vse skupaj. [...] Vsi vemo za vse ljudi z našo krvjo… ampak če srečam tega in tega človeka, ki je moje krvi, bom točno vedel kam spada, kako mu je ime. (E46)

Hvaležnost za osnovne dobrine:

> In me je naučil, da se moram vsako jutro zahvalit za 5 osnovnih potreb, in to delam. (C22)

Občutek, da si dobrodošel:

> Ni blo razlike, da si odraščal na drugem koncu sveta, mel so te za še enega družinskega člana, ki želi, da bi se ta poroka izpeljala čim bolj gladko in je bil pripravljen prispevat. (B63)

Pomen skupnosti v Afriki:

> In te ljudje, ker nimajo, se zavedajo pomena skupnosti, ker so od tega odvisni in so te vrednote skupnosti velik bolj prisotne. (C27)

Povezanost z naravo:

> Na primer povezanost z naravo, gozd, pa tut v nekem kapitalističnem smislu je ogromno stvari, ki bi se jih dalo izpostavit. (D29)

In ostale; edina z morebitno negativno konotacijo bi bila zamujanje:

> Nočem tega tok povezat z raso, mogoče bolj s kulturo, ampak to kar se mi pogovarjamo, tam se nerealno zamuja. (A85)

Ena od sogovornic pa je tudi izpostavila, da malgaščina nima spola in se ji to zdi precej progresivno. (D30)

Medtem ko so vrednote slovenskega dela njih imele bolj negativne konotacije, npr. pretirana vljudnost: » … drugačen od slovenskega in na splošno zahodnjaškega vljudnega pristopa.« (B64), zadržanost: »V Sloveniji pa pristopaš z neko zadržanostjo, kot da jim ne zaupaš z iskreno verzijo samega sebe.« (B65) in na splošno vznemirjenost »ful se sekira, raka je že imela, živčna, ful se sekira, skos v krču, ful se sekira.« (C32)

Dve sogovornici izpostavljata še neke vrste dokazovanje o svoji pripadnosti Slovenstvu: »Moram pa rečt, da sama imam atribute, ki veliko bolj ustrezajo zahodno evropskemu standardu, recimo temu kakorkoli, vključena v ful stvari, član ne vem kerih odborov, in to je pri nas dejansko cenjeno« (A83) in »Prej sem bla do tega trenutka perfekcionistka, nastopala v vseh živih predstavah, odličnjakinja, in sem bla konstantno pod pritiskom. In potem sem se odločla kaj maš zdej od tega?« (C28)

Na tej točki bi omenila tudi, da se je pri eni sogovornici pojavljala prekinitev povezave z domovino v otroštvu na način, da se nista prenesla ne jezik, ne kultura: »na primer moj oče ni tok domov nosil svoje kulture, nismo bli verni, ni nas naučil jezika, to je bilo čist nekak ločeno.« (A59) Verjetno je pri tem šlo zato, da so starši želeli zaščititi svoje otroke in jih lažje integrirati, kar se sogovornica sama sprašuje: »Zakaj so naredili ta presek, a je bilo v povezavi s tem, da so nas želel integrirat?« (A17)

Tematike, ki so se še pojavljale ob vprašanjih o povezavi s svojimi koreninami in dediščino, ki sledi afriškemu prebivalstvu so bile refleksija knjige Črna koža, bele maske, o kateri je sogovornica povedala: »Knjigo Črna koža, bele maske sem prebrala, se mi je pa zdelo grozno.« (D41), »Tko nisem mogla na nekem nivoju opresije relejtat.« (D42) in »Vsakič, ko me kdo

vpraša o tej knjigi, se mi zdi, da bi jo morala še enkrat prebrat, da bi si lahko ustvarila neko mnenje. Ker se mi zdi ta knjiga pomembna, v tem smislu, da je neka baza za črpanje nekih idej, o katerih razmišljamo.« (D56), ob tem pa tudi » Točke so se mi zdele odlične, problematike, ki so se odprle, se mi zdijo uber pomembne in sem se za to predstavo pripeljala iz Gornje Radgone.« (C1)

Eden od sogovornikov specifično je imel precej boleče občutke ob misli na zgodovinske dogodke: »O tej temi (kolonializem) nerad govorim. Ko pomislim na sužnje, me zares užalosti. Že če gledam po televiziji afroameričane, postanem žalosten, saj ne bi smeli biti tam, ne spadajo tja, spadajo v deželo sonca. Ko slišim takšne zgodbe, sem zelo ranjen. Ker v Afriki smo vsi velika družina. Razdreti družino pa je greh, ni v redu. Tudi novice, ki ih spremljam, da ljudje napadajo v Ameriki črne, vedno razmišljam, da ne bi smeli biti tam. Morali bi biti v Afriki.« (E57-E61)

4.4 Rasizem

Kljub temu, da je naše okolje na videz odprto do tujcev, kot bi rekla ena od sogovornic: »Ljubljana se mi zdi, glede na Slovenijo se mi zdi odprto misleče mesto, da si sprejet, da bi rekla do Afričanov in mulatov, se mi zdi da jih je vedno več.« (D47), pa se je v tej skozi pogovore pojavilo ogromno primerov nesprejemanja na podlagi barve kože: »Sigurno je veliko rasizma, ampak direktno ti ne bo noben povedal v obraz.« (E22)

Odgovore sem razdelila v dve kategoriji; oblike rasizma, pri čemer sem vključila vse načine diskriminacije, ki so jih bili sogovorniki deležni in odzivi na rasizem, kjer sem vključila načine, kako se sogovorniki soočajo in odzivajo na rasizem, ki jih doleti.

Sogovorniki navajajo različne oblike rasizma na primer fizične obračune: »bila je deležna hudih napadov, tudi fizičnih, bila je na sodišču…« (A27), »s fizičnimi obračuni…« (B85), različna poimenovanja kot so »Pa da so W klical zamorček…« (D11), »…če se kdo zadere "Hey Nigger"…« (E15), »js pa s sužnji ne igram« (C42), »Konstantno sm bla čokoladica« (C39), »…pevkica, plesalkica to Malgaško muziko, jajaja…« (C40), »velik ljudi se je spravljalo name z besedami« (B84) in grožnje »Resnično in hitlerski znaki, in potem si je še enga pajdaša dubu v razredu, in sta me pa res prou na nacističen način se spravljala nad mano« (C49), »na primer njej so v kostum nastavili milo, češ da umazana si, umij se.« (A50)

Vsi sogovorniki so imeli tudi izkušnjo izključenosti na podlagi barve kože: »Js sm recimo imel negativno izkušnjo kot otrok, tko v splošnem, kjer ni šlo za en incident nasilja, ampak samo nekakšno vsakdanje distanciranje in izključevanje iz tistega dela družbe znotraj šole« (B76), »Pogovarjat se itak ni hotu z mano..« (C51), »"Si iz Afrike?", "Si Arabec?", "je že v redu, te bom poklical nazaj"« (E28) in »zelo jasno je bilo, da ne spadam v to, karkoli se je že dogajal tle« (B86). V naslednjem primeru je opaziti celo opozarjanje, da ne moreš biti Slovenec, če si temnopolt: »Čeprav sem rojena tu, znam slovensko, je to moja domovina, me Slovenci opozarjajo, da nisem in ima probleme s tem, da vizualno ne ustrezam in da je zelo jasno determinirano kdo je Slovenc in kakšne korenine moraš met, da si Slovenc.« (A74)

Nekateri so se počutili, da so neke vrste kurioziteta in so tudi to občutili kot rasizem: »To se je tudi meni celo življenje dogajalo. Kamorkol si šel, se te ljudje dotikajo, pa tvojih las.« (D12), »Na način pogledov, to je blo tut zmeri, da so me ljudje gledal, ampak jaz tega nisem nikoli zares dojela kakorkoli na slab način.« (D13), »mene ful castajo v to, moja prva profesionalna vloga je bla vloga begunke iz Iraqa, ki je po neki poti prišla v slovenijo in smo se ful o tem pogovarjal« (A65), »neki šš, glejmo zdej črnko« (C52), ali pa so bili predmet rasnih predsodkov »"ljudem vaše barve pa to tako paše"« (A28), »"veš rasno mešani ljudje so nestabilne osebnosti"« (C56), »ma ja to je ta Afrika, k maš vse razmetano« (C62) in »to neorganiziranost, to je v tvoji kulturi…« (C63)

Z roko v roki s predsodki sta dva sogovornika izpostavila tudi predstave Slovencev o Afriki:

> Mogoče ta naveza s Pedrom Opeko […] on predstavlja Madagacar v smilu revščine, revne države, da potem ljudje na Madagaskar gledajo kot na slum. Sej ni zdej, da ljudje tam živijo v bogastvu, ampak je še ogromno drugih stvari in se mi zdi bedno, da se izpostavlja ta slaba stvar, ne pridejo pa skozi to pozornost dobre stvari Madagaskarja. (D27)

> Veš, moja država je ena najbogatejših držav na svetu. Imamo veliko nafte, in jo izvažamo po celem svetu. Moje pleme živi na najbolj rodovitnih tleh. Iz naše zemlje pridobivajo nafto. Veliko ljudi tukaj (v Sloveniji) misli, da so v Nigeriji ljudje lačni, niso lačni, živijo zelo dobro življenje. (E51) "Ali imate računalnike v Afriki?". Seveda imamo. (E55) Ko sem prišel v azilni dom, so me spraševali »imate v Nigeriji visoke stavbe, kot naš nebotičnik? Sem pomislil sam pri sebi, ne veste kaj so visoke stavbe. (E54)

Po njunem mnenju gre tu za rezultat slike, ki jo dobrodelne organizacije producirajo. Eden od sogovornikov je izpostavil tudi problematiko homogenosti Afrike, ki je pa je rezultat medijskega poročanja o Afriki:

> In organizacije, ki prosijo za denar za Afriko. V tem primeru ne rečejo, da gre za Gano ali drugo državo, rečejo celotna Afrika. Te slike, kjer so shirani otroci, da jim nakažeš denar. Ali pa turisti, ki pridejo v revno sosesko in slikajo otroke v kokošnjakih in rečejo, to je Afrika. (E56)

Pri dveh sogovornicah sem zaznala, da sta želeli opozoriti na sklepanje o etnični pripadnosti oziroma nepripadnosti na podlagi barve kože. Ljudje predvidevajo, da ne znata govoriti slovensko:

> Pa tudi večkrat se mi je zgodilo, da ljudje kar začnejo govorit z mano v angleščini. Meni se to konstantno dogaja v Mlinarju na Čopovi. [...] Se mi zdi ta zanimiva povezava, da ljudje sklepajo, da ne znam slovensko na podlagi izgleda. (D18)

> Na primer to je moja domovina, pa se ljudje še vedno v angleščini pogovarjajo z mano. (A10)

Predpostavljajo njun kraj izvora:

> […] mene konstantno sprašujejo od kod sem, pa rečem iz Maribora, pa rečejo od kod si pa res? (A11)

> […] mal jim ne gre v glavo, da sem bila rojena tukaj in jaz tudi sploh ne vem veliko o Madagaskarju. (D35)

Eni od sogovornic so celo sami pripisali etničnost: »v zunanjem svetu pa je bil ta drugi clash, da so vsi mislili da sem Rominja in so mi to identiteto pripisali.« (A38)

Odzivi, ki jih imajo sogovorniki na rasizem so bili zelo raznoliki. Ena od sogovornic je ponotranjila to sporočanje zunanje okolice do točke, kjer je prevzela vlogo žrtve. Izpostavila je primer ustnega ocenjevanja, ki ga je dojemala kot, da je na podlagi kože targetirana s strani učiteljev: »Če je blo naključno spraševanje, to je zato ker sem črna, alpa kjerkoli sem izostala, je blo to zato ker sem črna.« (A47), »…Nekako sem vse povezala z raso, tudi če ni blo…« (A48)

Skozi raziskovanje sebe so se pojavljali občutki frustracije: »In tko zakaj ne morem bit res samo iz Maribora?« (A12), in pa celo strah govoriti o temnopoltosti, pred kreiranjem prepada med sabo in družbo: »Recimo jaz sem paranoična malo postala med ustvarjanjem magistrske, in k tok o tem govorim, a jaz dodatno kreiram ta prepad med sabo in družbo?« (A92), »A samo utrjujem pozicijo drugačnosti?« (A94)

Druga se je z rasizmom naučil živeti: »Oziroma sem sprejela.« (D14), je pa vseeno izpostavila, da zaznava pri sebi občutke nelagodja: »Tko čakaš v vrsti in ti nekdo reče, če se lahko dotakne tvojih las in si tko, "a lahko sam nakupujem? Pač resno, tut če ne bi"« (D16), vendar jih nikoli ni povezovala s sabo: »Nikoli se nisem počutila, da bi bilo z mano karkoli, bolj sem si mislila, kaj je tem ljudem? Zakaj me ne pustijo na mer.« (D17) Včasih se je celo prepustila stereotipu za zabavo: »Alpa če grem kdaj ven žurat, sem se kdaj k se mi je zdelo fun, kar naprej delala, da sem tujka, da bi doživela ta fake welcome.« (D19)

Tretji sogovornik je tiho prebredel tovrstne izkušnje: »Zato se mi zdi, da nekak midva z bratom, ne vem sicer čist točno kakšna je bratova izkušnja, jaz sem nekak tiho to prebredel in je zgledalo, kot da sem se eventualno vključil v družbo in postal aktiven član, popularen itd.« (B79), je pa spregovoril o posledicah, ko je bil mlajši in sicer: »Posledice teh izkušenj so bile na primer, da sem bil kot otrok anksiozen« (B80) in: »agresiven, nasilen in poln neke energije« (B81), »Nekak sem sprejel svoje mesto nekje na robu te neke socializacije. Nisem se zares spraševal karkoli, predpostavljala sem, da se s temu ljudmi ne maramo, nisem mel nekih filozofskih razmislekov.« (B87), »Nisem se vprašal o legitimnosti tega mnenja, tak kot sem, očitno ni zaželeno, očitno se v tej družbi ne maramo zarad tega.« (B95)

Četrta sogovornica je izpostavljala svoj odziv na izkušnjo, kjer jo je nekdo poklical sužnja:

> In mene je kar fizično zvil. In itak, da sem vedla, da je to od tega, čist me je posedlo, js sm že od majhnega čustveno inteligentna. Ampak prav zmrazil me je, prou fizično. In sem se šla vsest. (C43) Res vsako jutro ko sm vstala, sem zbirala moči. (C50) In res ta stavek, kokrkol sem se upirala, ampak priznam, točno ta stavek mi je odmeval v Parizu, ko sem šla 2004 študirat. (C58)

Vendar je skozi čas uspela prebrodit to stisko: »Tko da sem glavno korenino že v Parizu, ampak to so tok te zgodovinske rane, tok te kolektivne rane, k so se skozi tok stoletij nabirale, in sem rabila res ogromno čase, res par let nazaj šele, da sem nekak to stabilizirala.« (C61)

Zadnji sogovornik se je na rasizem odzival zelo lahkotno: »Ko sem živel v azilnem domu in sem se peljal s kolesom so neki moški vpili na mano "Hey Nigger" in jaz sem jim rekel "Aren't I beautiful? How you doing?"« (E16), je pa izpostavil zmedenost, kadar ljudje ravnajo z njim nepravično bodisi ob iskanju stanovanja, bodisi ob iskanju službe: »Nikoli ne vem ali je to (rasizem) zaradi jezika ali zaradi barve kože.« (E18), ker ni bil v resnici prepričan, da gre za rasizem. Se mi je pa zdelo zanimivo, da je v nekem delu intervjuja omenil: »Ker če mu res ne bi plačal, bi mu dal razlog, da bi me obsojal na podlagi tega.« (E36), kakor, da bi v tem primeru prevzel odgovornost za rasizem in bi si s tem oseba na drugi strani prislužila dovoljenje, da ga obsoja na podlagi barve kože. V tem kontekstu bi omenila še eno zanimivo pozicijo, skozi katero sogovornik doživlja rasizem in sicer: »Govoril sem z nekimi ljudmi, ki so mi pripovedovali o Republiki. Kako so bili v času Tita vsi bratje in sestre, ko pa je država razpadla, pa bolje, da nisi rekel Slovencu Srb, je bil užaljen. In vi ste govorili enak jezik, vsi ste se razumeli, torej zakaj sovraštvo. Torej če se to dogaja med ljudmi, ki so včasih imeli ločeno državo, kdo sem potem jaz, iz Afrike.« (E25) V tem primeru gre po mojem mnenju za osmišljanje rasizma.

V tem poglavju bi želela še izpostaviti zaveznike, ki so v situacijah dvema sogovornikoma stali ob strani. Prva sogovornica je izpostavila dve zaveznici: »…reče razredničarka, k je bla ful srčna, tko kaj je C, poznam te, neki je s tabo narobe, ker te vidim in te poznam… potem sem ji rekla, neki je bla fraperana, ker je bla ful taka srčna.« (C44) in: »In potem mi je še neki časa odzvanjal, ona mi je pa prou hotla to korenino izvit in me je celo leto masirala in sem ji rekla, ja če niham in je rekla, ja vadla nihaš če si v miljonskem mestu sama brez družine, ne poznaš nikogar, pa kdo nau nihau pri 21. letih? Sam to je mogoče ta osebna nestabilnost. Je rekla, kakšna osebna nestabilnost? A lahko nehaš s temi nebulozami. In ona me je res eno leto tok vrtala ven res« (C60), ki sta bili po njenem mnenju pomembni osebi v njenem življenju.

Eden od sogovornikov je omenil svojega najemodajalca v kontekstu iskanja stanovanja, kjer je imel najmočnejše izkušnje z diskriminacijo: »Vesel je bil tudi, ker sem govoril angleško, on pa ne toliko in je videl to kot priložnost, da se nauči. Rekel je zaradi mene lahko tukaj živiš kolikor časa hočeš, me je vseeno. Ko sem prišel na ogled, je delal »am«, »am« in zdaj govori brez mašil.« (E33), »Včasih mi reče, imaš čas, da nekaj odpeljeva s tvojim kombijem in sem rekel seveda, z veseljem. Mi trije z njegovo ženo smo kot družina, če kdo rabi kako pomoč, zmeraj pomagam. Torej on je zadovoljen z mano, jaz pa z njima. [...] Vedno jima dam njun prostor, če me ne pokličeta se ne vsiljujem.« (E34)

Se je pa pri prvi sogovornici zgodilo, da je sicer namen pomoči, prinesel še hujši izid: »Mislm in js sm vedla, da bo štala in je bla totalna štala. Pa ne prvim, da to ni blo prou, da ni bla pozorna na ta problem, ampak se ga je pa lotila narobe.« (C45), »…učitlca je tut pač rekla, rasizem prve vrste, tako obnašanje je treba ustavit, pa je moja mami rekla lejte, sej se strinjam, ampak, js sm njegovo mamo vidla, js mislm da bo ta otrok zelo kaznovan in a mislite, da bo to pomagal?« (C46), kar se je kasneje izkazalo samo za še hujše obnašanje s strani dijaka, ki je bil kaznovan, do sogovornice. S tem primerom sem želela hkrati narediti uvod v opazovanje (izkušenj) drugih ljudi.

4.5 Opazovanje drugih

Med intervjuji sem sogovornike spraševala o tem kako se jim zdi, da drugi doživljajo rasizem, ki se jim dogaja. Večinoma so se primeri opažanj pojavili že spontano med pripovedovanjem, ločila pa sem jih v dve kategoriji in sicer na opazovanje drugih temnopoltih oseb in na opazovanje drugih v splošnem, saj sem opazila, da specifično sogovorniki niso pripovedovali o netemnopoltih osebah, ampak so z zaimkom oni, mislili nanje.

»Največji del dojemanja sveta izhaja iz interakcij z drugimi ljudmi,« (B7) pove eden od sogovornikov. Opazil je, da ga ljudje zaradi specifičnega videza lažje prepoznajo: »če me kdo vid na ulci, ni zares dvoma a sem jaz ta model, če me vidiš enkrat nekje v Ljubljani, obstaja velka možnost, da me boš drugje prepoznal. A je to res B? verjetno sm js. In se mi zdi da to ljudi opogumi, da pridejo do mene in se pogovarjajo z mano.« (B23), »to je sigurnno na podlagi izgleda« (B24), »Ljudje me sigurno hitreje prepoznajo, oziroma da nek delež ljudi me gotovo prepozna samo na podlagi fenotipa.« (B28), »Pa zato ker ja, niti znotraj skupine priseljncev nasplošno je zame tle v Sloveniji nisem zares podoben večini« (B29). Sogovornik osmisli to, da ga ljudje prepoznajo na podlagi njegovega fenotipa tako, da v resnici ni podoben nikomur in to se mi zdi zelo zanimivo, saj je podobnost zelo relativna stvar.

Znotraj opazovanja drugih netemnopoltih oseb sogovornica omeni svojega povzročiteljem in razmišlja: »Pač si je mislu neki bom reku una bo užaljena [...] on ni vedu, on je reku suženj, ker ni znal, on ni vedu da me bo to prizadel, ni mel te rane.« (C48), kot da mu oprosti za celotno situacijo, ki ji je pustila hude rane leta. Ko sem jo povprašala, kako je prišla na to točko, mi odgovori: »…potem sva se čez 7 let srečala na Prešercu in se tko pogledava in js sm se ga itak bala, ker nisem vedla česa je zmožen […] In potem se mi je opravičeval in je blo res tok srčno, tok mi je blo grozn« (C54, C55). Ta pripoved se mi zdi dragocena, ker nakazuje na moč, ki jo

imamo kot posamezniki, da prebrodimo hude travmatične dogodke. Sogovornica se je soočila s povzročiteljem in mu uspela oprostiti, saj je skozi leta ugotovila, da ni bil povzročitelj tisti, ki je bil kriv za njene rane, ampak na sistem, ki (re)producira rasistično okolje.

Zadnja izkušnja, o kateri je spregovorila ena od sogovornic je bila vezana na nastopanje s tradicionalno malgaško glasbo: »Potem so pa vsi zahtevali duet, če prideš samo ti, dobiš 300€, če prideta oba 600€. Midva sva bila ta neka niša, oče in hči iz Madagaskarja. […] Potem 2007 sva imela pa zadnji skupni koncert na Szigetu.« (C12). Govorila je o odzivu publike, ko sta z očetom stopila na oder in kako je neka eksotika vbistvu njej omogočila kariero.

O podobni izkušnji je spregovorila tudi druga sogovornica, igralka: »ampak hkrati sem pa jaz zaradi te barve kot sem, dobila neskončno vlog, res velik priložnosti, tut kakšno moja bela sošolka ni. (A22) To se mi zdi izredno pomembno, ker gre v teh primerih tudi za situacije in odzive vezane na barvo kože, vendar se jih ne obravnava na takšen način.

Pomembno se mi zdi, da sta izpostavili tudi primere, kjer sta na podlagi tega, da so imeli prednike iz afriških držav, doživeli tudi pozitivne reakcije: »In W je bil ful fajn, pa ne sam to, ful je bil na Afriko neki, še enkrat pol ko smo bli na Madagaskarju je pršu za nami dol.« (C57)

Pri opazovanju drugih temnopoltih oseb pa je šlo za zelo raznolike odgovore, odvisno od konteksta in situacije o kateri sem s sogovorniki govorila. Ena od sogovornic je izpostavila, da se ji zdi, da se vse temnopolte osebe trudijo pripadati: »Sem pa opazila nekaj pri nas vseh temnopoltih, tko noro mi je, da v jedru, si želimo pripadat« (A91) in v kolikor nimajo izrazitih svojih izkušenj, sigurno poznajo izkušnjo nekoga drugega: »Od teh, ki so mi najbližje, pa da je imel to izkušnjo je sigurno moja sestra. Ona večkrat govori o svojih slabših izkušnjah v gimnaziji.« (D7). Sogovornico je na primer spodbudila o refleksiji predstava: »(O predstavi Črna koža, bele maske) Najbolj so mi bile všeč te zgodbe, to mi je blo tko nekak najbolj. Ker, ko sem jih slišala, so mi ble ful fascinantne. Definitivno sem se počutila bolj razumljeno.« (D34). Razumljivo pa je, da kadar začnemo razmišljati o drugih, se skoraj vedno začnemo primerjati »… se začneš kr neki primerjat z ljudmi, kot so X ali pa Y…« (A23)

Opažam, da kadar se primerjamo se nam lahko zdi, da so neke življenjske situacije, ki jih drugi doživljajo težje in hujše od naših in na nek način izgubimo pravico do izražanja svojih izkušenj: »Mi mogoče tudi nismo imeli tako hudih izkušenj« (A30), »Tudi Y, zanjo vem, da je imela grozne izkušnje, je prijazna, neagresivna, se nasmiha, v resnici pa ima take bolečine.« (C6), »One sta ubistvu ful jezni [...] Da seveda zaradi tega ker sta temnopolti sta bili deležni grozljivih

stvari.« (A24), »Neke te lastnosti, ki prihajajo iz globoke bolečine, travmatičnih dogodkov, ranjenosti, te kot sodelavca blokirajo.« (A29), »Tko da to je neka frustracija in osama, in travma, ki si je ne morem predstavljat, lahko pa sočustvujem z njo.« (A64). Hkrati bi tu navedla tudi izpostavljeno problematiko o tem, kdo zares lahko spregovori o stiskah: »Ljudje, ki imajo krasno izkušnjo temnopoltosti, nimajo pravice odvzemat glas tistim, ki smo pa imeli grozljive travmatične izkušnje.« (C2)

Percepcije občutkov, ki so jih sogovorniki zaznali so večinoma negativni, eden od sogovornikov pa je izpostavil, da se mu je kot otroku zdelo, da imajo njegovi starši popolnoma normalno izkušnjo: »In kadarkoli so razlagal o svojih izkušnjah so razlagal, da ne vemo kako jim je blo težko, ampak so se smejal ob temu, kar mi je dalo sporočilo, da so očitno vsi v redu. [...] Ne glede na to, kar se jim je dogajalo, so to preživeli in so funkcionalni člani družbe.« (B105), »…ko sem bil otrok so imeli vsi močen in stoičen izgled še posebej moj oče, kjer so nekak projeciral sliko tega da, njih ne uniči nihče.«(B104). Hkrati je razmišljal o tem, da so jih starši na nek način poskusili obvarovati pred svojimi izkušnjami: »Mislim tut, da so nas (starejši) nekak probal obvarovat pred zgodbami o tem (rasizmom).« (B108). O očetovih izkušnjah mu je pripovedovala mama: »Js sm recimo za nekatere zgodbe svojega očeta slišal od mame, ker jih on ni nikoli hotel delit z mano in jih še vedno verjetno ne bi. Se mi zdi da se starejše generacije, skuša, če ni treba met tega pogovora, če problematika ni prisotna v življenju njihovih otrok, da ne bi hotel travme preložit na njih.« (B109). O morebitnem rasizmu bi potencialno lahko govoril s prijatelji, pri čemer pa izpostavlja: »Z ljudmi mlajše generacije smo se pa probal nekako, zdelo se je kot težek pogovor za imet (pogovor o rasi), da spontano nihče ni načel tega.« (B106)

Sogovornica A je o svojem očetu povedala naslednje: »Mislim jaz bi sicer rekla, da doživlja rasizem, ampak ga ne jemlje tako kot mi.« (A88). Izpostavila je, pa moramo ob razmišljanju in doživljanju drugih v obzir vzeti tudi kontekst v katerem se ta oseba nahaja: »Ampak njemu je blo, ko so prišli takrat v Slovenijo grupa, oni so bli hit v študentu. To je blo noro, ful so se družli, kar naenkrat je bolj v liberalni državi, kar naenkrat je tok malo ljudi, ker on je iz 8 miljonskega mesta v Sudanu, zdej pa ti prideš v nek maribor, mislim jaz si to predstavljam tako, da jim je ful laskalo.« (A87)

Na podlagi odgovorov od dveh sogovornikov sklepam, da so se starši, ki so se preselili v Slovenijo, resnično potrudili, da bi za svoje otroke ustvarili kar se da tesno skupnost in jim

prihranili svoje travmatične izkušnje. Dva sogovornika sta večkrat izpostavila afriško skupnost v Sloveniji in kako je ta skupnost vplivala na njiju:

> Js mislim, da je afriška skupnost zelo povezana, se mi zdi, da je bila včasih še bolj. (B32) Se recimo spomim iz otroštva, da so se dogajal redni dogodki, smo se ne vem zbral na nekih piknikih, kjer se je ne glede na poznanstva zbrala afriška diaspora nekje (B33) Prej se mi je zdelo, ko sem odraščala, da smo se vsi v tej afriški skupnosti poznali (D48) Vsake toliko smo mel takšne skupne piknike in smo se vsi med sabo poznali, smo vsi vedeli en za drugega. (D50)

Oba sta bila vključena v aktivnosti znotraj afriške skupnosti: »Nekaj časa sem hodila na afriške plese in na zbor Sankofa.« (D52) in »Bil sem del afriškega zbora sankofa, imel sem priložnosti, da prispevam umetniško tej diaspori.« (B42)

Sogovornika sta imela drugačne izkušnje o ohranjanju vezi skozi odraščanje in spreminjanje afriške skupnosti. Sogovornik B pove: »Js bi reku, kljub današnje odsotnosti rednih zborovanj so te povezave in poznanstva še vedno ohranjene« (B34), sogovornica D pa pravi: »Zdaj se mi pa velikokrat zgodi, da vidim koga temnopoltega, pa ne vem kdo je.« (D49), vendar kasneje pojasni, da je verjetno imela težave z vključevanjem, ker je bila sramežljiva: »Spomnim se, ko sem bila mlajša, da sem si res želela met več stikov z drugimi ljudmi iz afriške skupnosti ampak sem bila, haha popravek, sem že vedno precej sramežljiva in nisem znala pristopit. Mislim, saj smo se vsi poznali, ampak ene parkrat sem poskusila pristopit, potem mi pa ni glih ratval.« (D54)

Kljub temu občutku povezanosti, se sogovornik v primerjavi z očetom počuti manj vključen: »In da mislim, da v resnici js poznam nek soliden delež afriške diaspore oziroma na splošno migrantske diaspore v Sloveniji, ampak bi pa rekel da to ni nič v primerjavi z poznanstvi, ki jih ima moj oče« (B36), »Tko da mislim, da je ena generacija pred mano bla še tok bolj povezana na način, da velikrat smo prepoznani znotraj diaspore, kot otroci naših staršev prej, kot pa sami člani diaspore.« (B37) Na podlagi teh rezultatov lahko sklepam, da je afriška skupnost v Sloveniji precej povezana. Že to, da so se moji sogovorniki skoraj vsi poznali med sabo, verjetno ni naključje.

4.6 Antirasistična gibanja

O neizogibni tematiki antirasističnih gibanjih je eden od sogovornikov spregovoril o raziskovanju tematike: »Jaz nisem nikoli zares aktivno posvečal časa raziskovanju tega, ampak ni blo zares treba, je blo neizogibno, čist tut zaradi svoje radovednosti raziskal določene dogodke, prakse, gibanja, družbenih borcev za pravice itd.« (B110)

Ena od sogovornic je svojo izkušnjo primerjala s situacijo z Združenimi državami: »Glede na Ameriko recimo, tam je bil seveda bolj javno izpostavljen konflikt. [...] To pri nas ni in je potem tolk težje, potem si res izoliran in mogoče jaz tudi delam krivico X in Y, da delata problem, kjer ga ni.« (A82), pri čemer je izpostavila svojo stisko z rasizmom, ki ga doživlja sama in ki ga doživljajo njene znanke.

Enako je druga sogovornica primerjala svoje okolje z okoljem v Združenih državah in izpostavila, da je hvaležna, da živi kjer živi: »Glede gibanj pa tko, res sem pomislila, kok sem lahko srečna, da nisem tam (v Ameriki).« (D63), »Jaz nisem imela takih izkušenj tukaj in mi je žal, da se to dogaja, me je precej šokiralo in sem bila kar potrta.« (D64). Povedala je, da jo je ob smrtonosnih novicah strah, da bi se njej tudi zgodilo kaj podobnega: »Sem se pa spraševala, kaj je vzrok, tega mojega strahu. Zdelo se mi je, da je iracionalen strah, ampak še vseeno se mi ni zdelo, da bi želela več o takšnih primerih brat, ker sem postajala paranoična na ulici. Kljub temu, da pred gibanjem nikoli nisem imela strahu, da bi mi kdo kaj naredil.« (D66)

Ob razmisleku o gibanjih in njihovem pomenu eden od sogovornikov pove: »…je zelo jasno prikazano, da je velik takšnih tematik zelo aktualnih se mi zdi pomembno, da ta gibanja ohranjajo to zavestnost in da nas opominjajo, da nismo naredil tok kot bi si radi predstavljal in da ne moremo nardit napredka, če se ne soočimo s to resnico. Da je za dolgotrajno spremembo potrebno razumevanje problematiko.« (B117), hkrati pa omeni tudi boj za pravice temnopoltih: »Tut v Afriki te neki vodje revolucionarnih bojev za pravice proti kolonializmu in opresiji. Velik del zgodovine pred tem je bil predstavljen kot poraz afriške skupnosti v kontekstu suženjstva, kolonializma. Tle je šlo za celovit pokol in da tle ni blo nobenega upora, upanja.« (B112), pri čemer izpostavlja problematiko o še vedno obstoječi predstave šibke Afrike. Dodaja, da inspiracijo v vsakdanjem življenju črpa iz tovrstnih dogodkov in zapisov: »Bolj kot opravilo, raziskovanje suženjstva, da bi hotel to fiksirat kot del svoje identitete, je s čemer se lahko bolj poistovetim revolucionarni boji, lahko vidim neko željo po tem da strmim proti temu.

Da obstaja upanje, da ostaneš človek, ki ga ni možno ponižat, ki je vključil svojo raso kot svojo sposobnost. To se mi zdi pomembna sporočilnost iz afriške zgodovine.« (B113)

Sogovornica C izpostavi, da je za preseganje rasizma potrebna združitev, enotnost: »Če bomo kot zemljani stopli skp, ko se bomo enkrat res zavedal, da smo vsi prebivalci te zemlje, in da že del teh podnebnih razmerah in svetovnih vojn in ne vem kakšnih masakrov temnopoltih in žensk, če se naumo res prjel za roke pa uno ne rasa, sej smo ljudje, vsi mamo srce, vsi mamo možgane, zdej pa že združmo te moči, da prežvimo kot človeška rasa.« (C69)

5 Razprava

Mislim, da ko govorimo o nečem tako abstraktnem, kognitivnem kot je identiteta, se moramo zavedati, da ni objektivnega raziskovanja. Menim, da je zelo odvisno od raziskovalca, torej od mene, do kakšnih rezultatov pridem, zgolj zato, ker je vsak dražljaj zgolj potrditev ali zavrnitev moje teze znotraj mene. Hkrati pa znotraj mojega sogovornika vsak moj korak lahko vzbudi tisoče različnih odzivov. V kolikor za nekoga nastopim preveč direktno, bi se to lahko pokazalo v zelo splošnih, kratkih odgovorih. Zdi se mi pomembno, da to izpostavim, saj sem skozi pisanje diplome večkrat tehtala ali je moje raziskovanje pristransko. Ugotovila pa sem, da ne more biti nepristransko. Vseeno menim, da človeško doživljanje težko merimo na tak način. Zato prevzemam popolno odgovornost za rezultate, saj se zavedam, da sem sama imela velik vpliv nanje, kljub temu, da to ni povsem metodološko pravilno.

5.1 Doživljanje samega sebe

V nalogi sem raziskovala kako temnopolte osebe v Sloveniji doživljajo sebe in ugotovila, da gre za zelo različna doživljanja. Paterson (v Williams, 1995, str. 543) v svojem delu o homogenizaciji Afro Američanov izpostavlja, da homogenizacija ali združevanje rasnih skupnosti pod enim samim izrazom izpusti individualne in edinstvene izkušnje ljudi, na podlagi katerih bi posplošitve za potrebe iskanja rešitev morale obstajati. Opozarja, da se moramo zavzemati za raziskovanje, ki bo odražalo kompleksnost družbenih odnosov. Zaradi tega sem se poskušala osredotočati na izkušnje sogovornikov kot na individualne. Za oblikovanje zaključkov bom odgovore sogovornikov poskušala umestiti v Crossov model Nigresence (1991), pri čemer bom navajala individualne izkušnje, ki jih ne morem posploševati na celotno populacijo priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav in sosednjih otoških držav.

Sogovornica A je pripovedovala o fazi srečanja in personalizacije, ko se je vpisala na fakulteto in začela graditi svojo kariero, pri čemer je ugotovila, da je njena barva kože zelo pomembna lastnost na podlagi katere dobi ali ne dobi priložnosti za delo. Skozi dogodke, ko je bila zavrnjena ali pa izbrana za neke vloge, je pričela razmišljati o tem, kaj v resnici to zanjo pomeni. S to fazo se je po mojem mnenju prepletala tudi prva faza predhodnega srečanja, kjer je sogovornica skoraj idealizirala slovensko kulturo in njene značilnosti na primer, ko je pripovedovala o svojih izkušnjah z Afričani in izpostavila zamujanje. Pri njej sem zaznala tudi zelo močno prisotno fazo imerzije, saj se je ogromno ukvarjala s tem, kako drugi vidijo njo, saj se ji je zdelo, da je ves čas zaznamovana na podlagi barve kože in da ji je okolica to sporočala.

Spraševala se je, kaj mora narediti, da si pribori status Slovenke. Podala se je na misijo, da bo vsem dokazala, da je prava Slovenka ob tem pa poskusila znotraj sebe umiriti željo po tem, da se mora navzven vsakodnevno dokazovati. Odločila se je, da ji opredelitev tega, kaj ona je, toliko pomeni, da bo skozi raziskovanje svojih korenin, na primer učenje jezika očeta, zase odkrila kam pripada kot temnopolta oseba. Ne glede na zgoraj navedeno, sebe doživlja kot mulatko, Slovenko in je ta poimenovanja ponotranjila. Cross (1991) to poimenuje neozaveščenost, vendar morda prevod ni popolnoma primeren. Gre ravno za sprejemanje negativnih stereotipov o temnopoltih osebah.

Pri sogovornici C sem prav tako opazila fazo predhodnega srečanja, saj je v gimnazijskih letih ponotranjala predsodke, ki jih je prejemala s strani okolice na primer, da je dolgo časa mislila, da je nestabilna osebnost, ker je ravnatelj o tem opozoril njenega takratnega partnerja. Prav tako je izpostavila, da se je več časa borila z nekakšno razdvojenostjo med slovenskim in afriškim delom sebe, ker se je počutila, da ji karakteristike, ki so ji bile skozi socializacijo privzgojene, niso blizu. Cross (1991) v fazi srečanja in personalizacije omenja dogodek, ki temnopolto osebo pretrese se začne spraševati o svoji identiteti. Menim, da bi v njenem primeru to lahko bil incident, ko jo je sošolec ozmerjal za sužnjo in je v tistem trenutku doživela popoln razpad. Začutila je fizično bolečino in na tej točki začela dvomiti vase in v svoj del slovenske identitete, saj je na nek način verjela žaljivki. Fazo imerzije bi lahko pripisala času, ko je sogovornica na list zapisala dobre in slabe lastnosti obeh delov sebe in ugotovila, da si v resnici želi živeti afriško mentaliteto, ji je bila ljubša in ji še vedno je do te točke. Bolj se poistoveti z nekaterimi filozofijami afriške države iz katere prihaja njen oče, ob tem pa omeni, da se je naučila zgraditi most med slovensko kulturo in kulturo afriške države njenih prednikov.

Pri sogovornikoma B in D nisem zaznavala zmedenosti z doživljanjem in opredelitvijo sebe. Iz njunih odgovorov lahko razberem, da nista imela težav glede identificiranja sebe, oba sta se opredeljevala kot mulata in pri tem nista izpostavljala dvomov o njuni nacionalnosti. Bila sta B in D, Slovenca, ki imata po slučaju očeta iz ene od afriških držav. Morda lahko rečemo, da modela Nigresence na njiju ne moremo aplicirati, ker ne vemo ali sta morda v zadnji fazi, kjer se z vprašanjem identitete ne ukvarjata več, ali pa nikoli nista šla čez ta proces. Za odgovor na to vprašanje, bi morala drugače zastaviti raziskavo. Dopuščam tudi možnost, da zaradi časovne komponente modela (objavljen je bil leta 1991), teorija ni več aktualna in se je ne da uporabiti na vseh sogovornikih. Sogovorniku E prav tako nisem mogla pripisati nobene faze, vendar iz obratnega razloga. Sam je odraščal v afriški državi in zato nikoli ni rabil utemeljevati

temnopoltega dela sebe, ponosen je, da je temnopolt, še več, za svojo kožo pravi, da je poljubljena od sonca, zato ni imel težav z opredeljevanjem samega sebe oziroma sam sebe doživlja pozitivno, kot temnopolto osebo iz Afrike.

Dve sogovornici izpostavljata, da sta pred časom odkrili, da je beseda mulat žaljivka in sta zaradi tega izgubili poimenovanje zase. V slovenskem jeziku torej manjka besedišča, ki bi temnopoltim osebam pomagal pri osmišljanju samih sebe.

5.2 Stiske, ki jih temnopolte osebe doživljajo

Glede na pridobljene rezultate menim, da je raziskovalno vprašanje o stiskah, ki jih temnopolte osebe v Sloveniji doživljajo prepleteno z večino raziskovalnih vprašanj v moji raziskavi. Stiske se pojavljajo kot posledica doživljanja drugih temnopoltih in belopoltih oseb, kot posledica rasizma in do neke mere tudi tega, kako pomembne so zanje njihove korenine. V naslednjih poglavjih bi se dotaknila te povezave, hkrati pa premislila vsako od vprašanj posebej.

Ena od stisk, ki se je pojavljala skozi pogovore s sogovorniki, je bitka z vključitvijo, v nekaterih primerih tudi s pripadnostjo. Vsi sogovorniki so imeli različne izkušnje v okolici in so ta sporočila razumeli kot znak, da ne pripadajo v določeno situacijo ali družbo kot celoto. Navajali so izkušnje, ki so bile neposredno ali posredno povezane z barvo njihove kože. Porajala so se jim vprašanja, zakaj jih okolica obravnava kot tujce, predvsem pa zakaj je okolici pomembno, od kod prihajajo. Dve sogovornici sta izrazili, da sta začeli ponotranjati zunanja sporočila in se spraševati o tem, kdo zares sta.

Sue, Capodilupo in Holder (2008) so v svoji raziskavi o mikroagresiji prišli do podobnih zaključkov. Prikazali so, da subtilno sporočanje okolice o nepripadnosti postavlja temnopolte osebe v nezavidljiv položaj, ko morajo poskušati ugotoviti pomen teh subtilnih sporočil. Predpostavljajo, da jih zaradi tega njihova okolja postavljajo v stisko, ko se morajo odločiti, ali je bil incident namerno ali nenamerno rasističen, ter glede na to podati ustrezen odziv (Sue, Capodilupo in Holder, 2008, str. 334). Ugotavljajo tudi, da moč opredeljevanja resničnosti, torej ali je okolica skozi različne situacije rasistična ali ne, ni podprta samo na ravni posameznika, temveč tudi na institucionalni ravni in družbeni ravni (Sue, Capodilupo in Holder, 2008, str. 335). Menim, da je izredno pomembno, da ne prelagamo odgovornosti za stisko na temnopolto osebo. Na primer, ko je sogovornik B pripovedoval o izključitvi v šoli v mladosti, ne smemo na to gledati kot, da je sam sprejemal izključitev kot nekaj slabega in bi si lahko sam

situacijo interpretiral drugače, manj boleče. Kot izpostavijo Sue, Capodilupo in Holder (2008) gre za precej večjo sliko, ki presega zmožnosti posameznika.

Z eno od sogovornic sva se dotaknili tega področja, zakaj ji je pripadnost sploh pomembna. Seveda, bi ji bilo lažje, če se s tem ne bi rabila ukvarjati. Povedala mi je »Ampak meni je pomembno zato, ker nimam občutka pripadnosti, ker tega nimam, da bi se mu lahko odpovedala«. Menim, da ta stavek odlično pojasni iskanje občutka pripadnosti. Slovensko okolje, javne institucije, družba ti kot temnopolti osebi skozi čas sporoča, da ne pripadaš na podlagi barve kože, zato se razvije želja po pripadnosti. Sprašuješ se, kaj moraš narediti, da boš lahko pripadal in dvomiti vase in v svoje zmožnost, se sprašuješ ali je pripadati sploh mogoče. Pripadnost postane pomembna, ker si jo skozi sporočila iz okolja izgubil. Zato menim, da si moramo prizadevati, da bo naše okolje vključujoče, da morda do te težave sploh ne pride. Kot omenjeno že zgoraj, gre za strukturni problem, ki ga je težko izkoreniniti.

5.3 Povezanost s koreninami

Pripadnost se je na neki točki prepletala tudi s povezanostjo s koreninami, pomembnostjo družine in prednikov. Pri sogovornikih sem preverjala kako pomembna je za sogovornike preteklost v povezavi z družino, predniki, dediščino. Ta tema me je zanimala, ker sem v našem Ljubljanskem prostoru zasledila ogromno aktivnosti, ki ohranjajo afriško dediščino na primer afriški pevski zbor Sankofa, afriški plesi, ki jih organizira Studio 25 v Ljubljani, delavnice učenja afriških glasbil, restavracije s tradicionalno afriško hrano in različni festivali, ki ohranjajo ozaveščanje o različnih afriških državah.

Pri večini sogovornikih je bila domovina njihovih prednikov oz. njihova domovina ena od pomembnejših delov njihove identitete. Pomembnost so sogovorniki opisovali skozi različne dogodke ali razmišljanja. Vsi sogovorniki, ki so potomci priseljencev, so že obiskali afriško državo svojih prednikov. Seveda pa to, da so domovino obiskali, še vedno ne pomeni, da se počutijo tam domače. Ena od sogovornic je izpostavila, da se je ob obisku afriške države svojih prednikov počutila kot turistka. Dve sogovornici sta izpostavili, da so ju pošiljali nazaj v Afriko, kljub temu, da do tiste točke nista še nikoli bili v Afriki. Tudi novinarke, ki s temnopoltimi znanimi osebnostmi rade opravljajo intervjuje o njihovi drugačnosti, vprašajo »Kje se počutiš doma, v Afriki ali v Sloveniji?«. Jones (1973, str. 84) izpostavlja prav to, da ni pomembno kakšne so dejansko tvoje korenine, v kolikor z barvo kože odstopaš od neke norme, ti okolica takoj pripiše domovino, ali v primeru Afrike večinoma kar kontinent, kamor po njihovem

pripadaš. Torej je družbeno sprejemljivo, da na podlagi barve kože osebe sklepamo, da ima večjo povezavo z Afriko kot s Slovenijo?

Seveda pa to ne pomeni, da sogovorniki v raziskavi niso bili povezani s svojo domovino ali domovino svojih prednikov. Pomeni zgolj, da o temi pomembnosti ne smemo sklepati na podlagi barve kože. Trije sogovorniki so v neki obliki sodelovali pri ustvarjanju afriške glasbe, dve sogovornici sta sodelovali v družinskem društvu, ki se je zavzemalo za pogozdovanje afriške države njunega očeta, pri čemer je bilo zanimivo, da je eni sogovornici bilo to društvo zelo pomembno, drugi manj pomembno, kar resnično kaže na raznolikost in individualnost vsakega posameznika, zaradi česar ne želim v splošnem delati zaključkov.

Skozi raziskovanje tega, kako so korenine posameznikom pomembne odkrila, da so veliko razmišljali o vrednotah afriškega dela njih in vrednotah slovenskega dela njih in pri tem naštevali pretežno pozitivne vrednote afriškega dela njih in negativne vrednote slovenskega dela njih. Cross (1991, str. 192) kot eno izmed stališč iz katerih je sestavljena rasna identiteta omeni afrocentričnost, pri čemer se posameznik med oblikovanjem svoje identitete opira na afriški del sebe, raziskuje kulturo, se uči jezika, v bistvu preoblikuje identiteto iz neafrocentrične v afrocentrično. Zdi se mi, da gre za popolnoma normalen odziv, sploh v primeru iskanja samega sebe, torej oseba išče razloge za pripadnost neki skupini in s tem ponotranji vrednote tiste skupine. Pri vseh sogovornikih se je kot pomembna vrednota pojavila vrednota družine. Pripovedovali so o tem, da se bodisi njihovim staršem, njim in njihovi širši družini zdi pomembno, da ohranjajo povezanost, stike in da vedo, kaj se jim v življenjih dogaja.

Skozi pogovor o koreninah smo se dotaknili tudi teme sužnjelastništva, kolonializma pri čemer se mi je zdelo zanimivo, da sta imela starejša dva sogovornika močnejši odziv na to tematiko in dogodke, medtem ko mlajših sogovornikov niso bili pretirano zaznamovani glede le teh. Starejša sogovornika sta omenjala ranjenost, ob čemer sta izpostavljala, da so ju ti dogodki prizadeli, medtem ko so mlajši sogovorniki izrazili sočutje za ljudi, ki se jim je dogajala krivica, niso pa se počutili vezani nanje v kakršnemkoli smislu. Verjetno gre v njunem primeru za nek kolektivni spomin na sužnjelastništvo, ki se je ohranil skozi generacije in ni bil prenesen na ostale sogovornike.

Menasce Horowitz (2019) je v svoji raziskavi v Združenih državah preverjala kako dediščina suženjstva še danes vpliva na temnopolte osebe. Poroča, da je več kot 8 od 10 temnopoltih oseb v raziskavi mnenja, da ima suženjstvo še naprej vpliv na temnopolte osebe, vključno s 59%

udeležencev, ki pravijo, da dediščina suženjstva močno vpliva na položaj temnopoltih ljudi. Nadaljuje, da 8 od10 temnopoltih oseb meni, da Združene države še vedno niso storile dovolj, da bi temnopoltim zagotovili enake pravice kot belcem.

Menim, da so bili rezultati v moji raziskavi precej bolj raznoliki v primerjavi z raziskavo zgoraj, in da ne more narediti nekih drugačnega zaključka kot da so sogovorniki imeli o dediščini sužnjelastništva zelo različne vtise.

5.4 Izkušnje z rasizmom

Eno od raziskovalnih vprašanj se je nanašalo na izkušnje z rasizmom. Žal se je v tej domeni pojavljalo ogromno situacij, žaljivk in oblik rasizma. Zatiranje na podlagi barve kože je specifično glede na druge oblike diskriminacije saj gre za status skupine, ki ga ni mogoče prikriti. Brown in Jones (2013, str. 1006) opozarjata, da je rasizem v Veliki Britaniji v porastu. Incidente rasizma v svoji raziskavi sta razdelila na fizične in verbalne, pri čemer je bilo prisotno preklinjanje, ukazi, naj se vrnejo od koder prihajajo, fizični napadi, osebne žaljivke, različna imena, žaljivke o domovini in agresivno posmehovanje. Ugotovila sta, da je večina rasističnih incidentov verbalnih, je pa nekaj oseb imeli tudi izkušnje s fizičnimi napadi, kar je imelo velik vpliv na občutek osebne varnosti udeležencev raziskave.

Sogovorniki v moji raziskavi so imeli zelo podobne izkušnje, enako je bilo več primerov verbalnega nasilja kot fizičnega. V Sloveniji se še vedno uporabljajo poimenovanja kot so niger, čokoladica, črnka in podobno. Prav tako so imeli sogovorniki izkušnje z predpostavljanjem, da prihajajo od drugje, da ne znajo slovensko in da so bili oklicani za tujce, kljub temu, da so štirje od petih sogovornikov rojeni v Sloveniji, vsi pa imajo slovensko državljanstvo. Dervin (2015, str. 2,3) za te primere uporabi fenomen drugačenja, kjer se osebi na podlagi neke interakcije dodeli določene lastnosti. Tovrstne oblike rasizma so močno vplivale na pojmovanje sebe. Rasistični incidenti so v sogovornikih vzbudili vprašanja o identitete, pripadnosti in o lastni vrednosti.

Podobno kot na moje sogovornike so v raziskavi Brown in Jones (2013, str. 1013) rasistični incidenti vplivali na udeležence negativno. Ena od udeleženk po končanem semestru v katerem so obravnavali rasizem navaja: »Dva dni sem jokala v svoji sobi. Zdelo se mi je, da bi kar pobegnila nazaj v Gano. Ugotovila sem, da me niso videli kot del njih, da ne spadam mednje. Oni me niso želeli blizu, ni jim všeč moja prisotnost«. Relacijo med samopodobo in odzivi drugih navajajo tudi Sellers in drugi (1998, str. 27), ki ugotavljajo, da sta ključna dela rasne

identitete posameznikova čustva do drugih temnopoltih oseb in čustva do sebe, hkrati pa posameznikova prepričanja o tem, kako drugi vidijo temnopolte osebe. Glede na rezultate svoje raziskave lahko to teorijo podprem, saj so vsi sogovorniki opredeljevali sebe v relaciji z drugimi. To povezavo bi bolj podrobno opisala v naslednjem podpoglavju razprave o opazovanju drugih, se mi pa zdi, da se tema prepleta tudi z rasizmom.

Tatum (1992, str. 11) navaja primer odziva, kako ob ozaveščanju o rasizmu, udeleženec postane bolj dovzeten za rasizem »Zdaj me motijo dejanja in vedenja, ki me v preteklosti morda niso. Prej sem rasistične pripombe, ki so jih izrekali okoli mene, nekako ignoriral in se pretvarjal, da se nič ne dogaja. Z ignoriranjem takšnih pripomb sem se zaščitil. To je postala nekakšna oblika obrambnega mehanizma. Nikoli se nisem zavedal, da to počnem, dokler se nisem soočil z podobnimi zgodbami, s katerimi so se v literaturi srečali ljudje druge barve, ki so prav tako ignorirali komentarje, ki so jih motili. Ob spoznanju, da še vedno obstaja rasizem v svetu in da obstajajo komentarji v zvezi z raso, ki so namenjeni meni, se počutim, kot da sem naredil prvi korak k zavedanju«. Podobno sem zasledila pri eni od sogovornic, ki je pripovedovala, da se je ob gledanju predstave Črna koža, bele maske in poslušanju izkušenj drugih šele zavedala, da je tudi sama bila predmet podobnih rasističnih dejanj, vendar jih nikoli ni tako obravnavala.

Odzivi, ki so jih moji sogovorniki imeli na rasizem so bili zelo različni. Od zgoraj omenjenega ponotranjanja, do sprejetja in notranjega boja. Sellers (v Sullivan in Cross, 2016, str. XVII, moj prevod) poudarja, da »je nujno, da se zavedamo, da temnopolte osebe niso homogene v načinu kako doživljajo raso, in zato obstajajo individualne razlike v načinu, kako doživljajo in izražajo raso, ter se odzivajo na rasno zatiranja«.

5.5 Opazovanje drugih

Te teme sem se rahlo že dotaknila v podpoglavju razprave o izkušnjah z rasizmom, gre pa prav tako za temo pri kateri so vsi sogovorniki imeli veliko vtisov. V tem poglavju bom poskušala odgovoriti na obe raziskovalni vprašanji, ki raziskujeta kako sogovorniki doživljajo druge temnopolte in belopolte osebe.

Sullivan in Cross (2016, str. 243) omenjata, da ljudje svoj status in rezultate ocenjujejo glede na položaj drugih okrog sebe in da se občutki prikrajšanosti razvijejo na podlagi družbenih primerjav. Crosby (1976 v Sullivan in Cross, 2016, str. 243) trdi: »da je občutek prikrajšanosti relativna izkušnja in ne in da občutek prikrajšanosti ni povezan z objektivnimi stanji. Zato lahko primerjave z drugimi služijo za opredelitev tega, kako se prikrajšanost občuti in doživlja. Ko

omenja prikrajšanost, govori o občutku prikrajšanosti glede na socialne, ekonomske ali druge statusne razsežnosti, ki so odvisne od tega, s kom se posameznik primerja.«

Ena od sogovornic je med pogovorom omenila, da ona verjetno nima tako hudih izkušenj kot neki drugi dve osebi, kot da bi na nek način želela minimalizirati svoje izkušnje z rasizmom, ki jih je imela precej. Podobno izkušnjo, pa vseeno precej drugačno sem zasledila tudi v raziskavi Brown in Jones (2013, str. 1014, moj prevod): »S spoštovanjem, vi na rasizem gledate kot na velik problem. V moji državi vsakodnevno ljudje umirajo, zato je rasizem zame nepomemben. Ljudje so doma veliko bolj diskriminirani. Zame so izkušnje rasizma v primerjavi s tem nič«. V obeh primerih gre za zapostavljanje svojih čustvenih odzivov, ker se jima zdijo izkušnje drugih veliko hujše. Vseeno pa za svojo sogovornico, glede na njene nadaljnje odgovore menim, da je na neki točki, ko je primerjavo usmerila na druge netemnopolte Slovence, občutila, da ima sama v primerjavi z njimi veliko hujše izkušnje.

Sogovorniki so se primerjali tudi s svojimi starši. Dva sogovornika sta izpostavila, da so ju starši verjetno želeli obvarovati pred rasizmom in v enem primeru tudi pred posredno travmatizacijo. Harrell (2000, str. 45) glede stresa povezanega z rasizmom za temnopolte osebe ugotavlja, da posredna izpostavljenost rasizmu, predsodkom in diskriminaciji, ki jo doživljajo prijatelji, družina, in neznanci, lahko povzroči stisko in vpliva tudi na zdravje. Tako da so starši zares zaščitili svoje otroke pred morebitnimi zdravstvenimi težavami, ki bi lahko bile posledica posredne izpostavljenosti rasizmu.

Starši so se pri dveh sogovornikih potrudili tudi, da so ustvarili tesno povezano afriško skupnost znotraj Slovenije. Pripravljali so aktivnosti in piknike, da bi ohranjali afriški del njih in predali kulturno dediščino svojim otrokom. Zdi se mi, da so se priseljenci iz afriških držav zelo potrudili, da so ohranili delčke svoje domovine in jih uspešno prenesli na svoje otroke.

Pri konceptu po Harrell (2000, str. 45) gre za posredno izpostavljenost rasizmu katerekoli osebe, tako da se posamezniku to zgodi, ko je priča rasizmu prijatelja, partnerja, učitelja ali katerekoli pomembne osebe. To se mi zdi relevantno, ker so sogovorniki o percepciji občutkov drugih temnopoltih navajali večinoma negativne občutke. V vseh primerih so se primerjali z osebami o katerih so govorili. Se mi pa zdi pomembno omeniti, da sta dva sogovornika izpostavila pozitivne izkušnje njunih staršev. Razmišljala sta, da so njuni starši drugačnost dojemali kot dobro stvar in so zato delovali, kot da niso imeli slabih izkušenj na podlagi barve kože.

O belopoltih drugih specifično ni spregovoril nobeden od sogovornikov.

5.6 Antirasistična gibanja

O Antirasističnih gibanjih sem povprašala vse sogovornike, vendar so o tej temi spregovorili zgolj štirje sogovorniki, trije od tega zelo bežno. Predvidela sem, da se bo ta tema pojavljala bolj podrobno. Lahko, da sem sama, ko sem predvidela, da bi govorili o tej temi, v resnici rasistično postopala, ker sem predvidevala, da bo sogovornikom ta tema pomembna, seveda pa to ni bil moj namen. Vsi štirje sogovorniki so za gibanje že slišali, vendar niso imeli veliko vtisov o njem. Za razliko od Nemčije in Italije se gibanje v Sloveniji ni formiralo na takšnem nivoju. Facebook skupina Black Lives Matter Slovenija ima na primer 9 všečkov (Facebook, 2022). Sprašujem se ali je za odgovore v moji raziskavi mogoče krivo slabo medijsko poročanje, ali pa gre v Združenih državah za tako ekstremne izkušnje, da jih sogovorniki, ki živijo v Sloveniji niso bili deležni in se zato ne morejo poistovetiti.

Sogovornica je vseeno izpostavila, da je ob branju novic občutila strah in je postala bolj občutljiva za nekakšne znake in alarme za nasilje, vendar izpostavlja, da tukaj ni imela podobnih izkušenj. Eden od sogovornikov je izpostavil boj za pravice temnopoltih, pri čemer se mi zdi pomembno dodati, da je poudaril vodilne osebnosti gibanja za svoje vzornike. Gibanja Black Lives Matter ni pretežno komentiral, razen, da se mu zdi pomembno, da še vedno osvetljuje težave, ki jih nismo presegli.

5.7 Refleksija raziskovalnega procesa

Menim, da sem se s samo analizo podatkov precej lovila, saj mi je nekaj težav delalo kodiranje. Med intervjuji sem se bolj ohlapno držala predvidenih vprašanj in poskusila pogovoru pustiti prosto pot, kar mi je otežilo postopek kodiranja. Ob tem bi izpostavila tudi, da sem predvidela veliko manj časa, kot sem ga dejansko porabila za analizo in obdelavo rezultatov, kar se verjetno odraža v kakovosti končnega izdelka. Odprlo se je ogromno raznolikih tem, pri čemer bi jih lahko interpretirala zelo raznoliko. Skozi proces poročanja sem ugotovila, da sem raziskavo zastavila nekoliko preširoko, kar mi k večjemu odpira potencial, da se morda nadaljevanja lotim v magistrskem delu. Menim, da bi lahko prišla do več zaključkov, v kolikor bi raziskavo izvedla z več sogovorniki, vendar bi si za to mogla vzeti nekaj več časa, ker sem se s težavo uskladila za intervjuje z sogovorniki, z dvema sogovornikoma se za termin nismo mogli dogovoriti.

Tekom izbire teme sem se večkrat ukvarjala z vprašanjem ali imam pravico kot privilegirana belopolta ženska sploh raziskovati nekaj tako delikatnega kot je identiteta temnopolte osebe, v

čevlje katere se nikoli ne bom mogla postaviti. Borila sem se z občutkom krivde, ali s tem ko raziskujem to temo, v resnici temnopoltim Slovencem in Slovenkam odvzemam mesto in glas, da bi sami pripovedovali svojo zgodbo in raziskovali svojo skupnost. Spraševala sem se kako popačeni bodo v resnici moji rezultati v primerjavi z rezultati nekoga, ki vsakodnevno doživlja rasizem in se bori s tem aspektom svoje identitete na lastni koži. Me je branje knjige Črna koža, bele maske avtorja Frantza Fanona razjezilo zato, ker sem imela prostor za jezo, ker se sama nikoli nisem rabila ukvarjati z odzivi in obravnavanji drugih…Do neke mere sem še vedno prepričana, da bi ta naloga prinesla precej globje rezultate, v kolikor bi sama to bolečino čutila, sem pa prišla do dognanja, da lahko v tej zgodbi sama delujem vsaj kot zaveznica temnopolte skupnosti. Želim si, da se pogovarjamo o skritih predsodkih, ki jih posedujemo, da odkrijemo kaj počnemo narobe in poskušamo zares ovreči koncept rase v praksi. V tej luči upam, da je raziskava prikazala potrebo po obravnavi temnopolte skupnosti, ki terja zavedanje o raznolikosti izkušnje priseljencev in potomcev priseljencev iz afriških držav, da bi ohranili moč protirasističnih bojev in afriško skupnost v Sloveniji opolnomočili v prihodnje.

6 Sklepi

Navajam naslednje sklepe, ki so produkt izvedene raziskave in veljajo za udeležence v tej raziskavi:

- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav sebe doživljajo zelo raznoliko.
- Svojo identiteto v kontekstu temnopoltosti priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav razumejo na zelo individualne različne načine.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav imajo težave s poimenovanjem sebe saj v slovenskem jeziku zares ni nežaljivih označb za ljudi, ki imajo temnejšo polt. Do sedaj uporabljajo besedi temnopolt in mulat, vendar omenjajo, da sta besedi problematični in si želijo poimenovanje brez negativne konotacije.
- V našem prostoru je kot norma dojeta svetla polt, zato so osebe z vidno temnejšo poltjo od norme deležne posebne pozornosti, kar se na neki točki razvije v rasistično obravnavanje.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav se soočajo s problemom pripadnosti, saj jim okolica sporoča, da v naš prostor na podlagi svoje barve kože ne spadajo, po drugi strani, pa je to njihova domovina in si občutka pripadnosti želijo.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav druge temnopolte osebe doživljajo zelo raznoliko.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav družbo v splošnem doživljajo kot sprejemajočo, vendar je potrebno poudariti, da imajo vsi izkušnje z rasizmom.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav kot posledice rasizma doživljajo številne edinstvene stiske.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav so zaznamovani na podlagi barve kože in ker te lastnosti ne morejo spremeniti ali prikriti, razvijejo odzive, s katerimi lajšajo rasistična dogodke, ki se jim dogajajo.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav doživljajo fizične in verbalne oblike nasilja, kot posledice rasizma, prevladujejo verbalne oblike nasilja.
- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav za odkrivanje delov sebe primerjajo afriške dele sebe in slovenske dele sebe, pri čemer imajo afriški deli pretežno pozitivno konotacijo, slovenski pa pretežno negativno.
- O antirasističnih gibanjih na svetovni ravni priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav nimajo posebnih vtisov.

- Priseljenci in potomci priseljencev iz afriških držav so do neke mere povezane s svojimi koreninami, njihova skupna vrednota je družina. Povezanost z družinskimi člani jim je zelo pomembna, zgodovinski dogodki izpred tristo leti pa jim niso pretirano pomembni.

7 Predlogi

Situacija v Sloveniji glede na zgoraj navedene ugotovitve ni idealna. Še vedno je tudi v našem prostoru prisoten rasizem in si moramo zato prizadevati, da naše okolje naredimo čim bolj sprejemajoče. Kodeks socialnih delavk in delavcev (Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije, 2021) nam narekuje, da moramo opozarjati na potrebe uporabnic in uporabnikov, skupin prebivalstva in na določene družbene neenakosti. Naša dolžnost je, da pridobivamo podatke, raziskujemo morebitna področja pomoči in oblikujemo socialne politike, ki so pomembne za uporabnike.

V okviru raziskave menim, da bi morali ustanoviti antirasistične organizacije, ki bodo obravnavale ožje veje rasizma, na primer strukturni rasizem, kulturni rasizem in tako dalje. S tem menim, da bo prišlo do specializacije socialnih delavk in delavcev in bodo bolj usposobljeni na specifičnem področju boja proti rasizmu. Hkrati pa to ne pomeni, da ne sodelujejo pri udejanjanju skupne vizije in se sprotno usklajujejo o določenih orodjih za odpravljanje rasizma. Dominelli (1995, str. 188) navaja, da ni dovolj, da smo kot posamezniki osvobojeni predsodkov, v kolikor izvajamo rasistično politiko. Opozarja, da je pomembno, da »ustvarjamo vrsto socialnih situacij, ki nam onemogočajo preprašati, kakšno vlogo igramo sami ali kot profesija pri reprodukciji rasističnih družbenih razmerij« (Dominelli, 1995, str. 189). Zdi se mi, da lahko kot stroka začnemo že pri ozaveščanju študentov o antirasističnih praksah in zagovorništvu, ne zgolj v okviru modulov, ampak kot pomembna sestavina pri oblikovanju pomena socialnega dela. Če pogledamo širšo sliko, bi predlagala ozaveščanje prebivalstva o zgodovinskih dogodkih, kolektivnih ranah in morda celo o individualnih izkušnjah priseljencev oziroma potomcev priseljencev iz afriških držav skozi festivale, dogodke zapise. Veliko od teh stvari je že v teku, bi pa bilo potrebno najti način, kako pridobiti pozornost tistih, ki bi to morali slišati. Zato se mi zdi, da je vsaka raziskava o individualnih izkušnjah priseljencev in potomcev priseljencev afriških držav dragocena, hkrati pa tudi kakšna širša kvantitativna raziskava, o tistih osebah, ki rasizem izvajajo, da bi se lahko osredotočili na epicenter problema in iskali možnosti, kako družbo narediti bolj strpno.

8 Viri

Appiah, A., Gates Jr, H. L. (2010) *Encyclopedia of Africa* . Oxford University Press

Ashby, R. (2008). *Rosa Parks Freedom Rider.* New York: Sterling Publishing Co. Inc

Bleich, S. N., Findling, M. G., Casey, L. S., Blendon, R. J., Benson, J. M., Steel, G. K, Sayde, J. M., Miller, C. (2019). *Discrimination in the United States: Experiences of black Americans*. Health Services Research. Pridobljeno 20.5.2022 s https://doi.org/10.1111/1475-6773.13220

Brown, L., Jones, I. (2013). *Encounters with racism and the international student experience. Studies in Higher Education.* Pridobljeno 16.6.2022 s https://doi.org/10.1080/03075079.2011.614940

Clifford, J. (1997). *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century.* Cambridge: Harvard University Press.

Cross, W. E. J. (1991). *Shades of black: Diversity in African-American identity*. Philadelphia: Temple University Press.

Cross, W. E. J., William E. (1994). *Nigrescence Theory: Historical and Explanatory Notes.* Journal of Vocational Behavior. Pridobljeno 17.5.2022 s https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1008

Davis, A. Y. (2016). *Freedom Is a Constant Struggle: Ferguson, Palestine, and the Foundations of a Movement*. Illinois, Chicago: Haymarket Books.

Dervin, F. (2015). *Discourses of othering*. The International Encyclopedia of Language and Social Interaction. Pridobljeno 16.5.2022 s https://doi.org/10.1002/9781118611463.wbielsi027

Dominelli, L. (1995). *Antirasistične perspektive v evropskem socialnem delu*. Socialno delo, 34 (3). Pridobljeno 19.6. 2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SLYTL9RU/?=&query=%27rele%253dSocialno%2Bdelo%40AND%40date%3D1995%40AND%40issue%3D3%27&pageSize=25&language=eng

Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije. (2021). *Kodeks etike socialnih delavk in socialnih delavcev Slovenije*. Pridobljeno 17. 2. 2022 s

https://dsdds.splet.arnes.si/files/2021/03/Kodeks-etike-socialnih-delavk-in-delavcev-Slovenije_2021.pdf

Elephrame (2016). *What is the Black Lives Matter movement?* Pridobljeno 12.2.2022 s https://elephrame.com/textbook/What-is-the-Black-Lives-Matter-movement/article

Ellemers, N., Haslam, A. S. (2012) *Social identity theory.* Handbook of Theories of Social Psychology 2, str. 379-398. Pridobljeno 23.1. 2022 s https://dx.doi.org/10.4135/9781446249222.n45

Fanon, F. (2016). *Črna koža, bele maske*. Ljubljana: Studio humantis.

Faust, A., Johnson, D., Guignard, Z., Adechoubou, S., Harlos, C., Maura, F., & Castañeda, E. (2018). *Black Lives Matter and the movement for Black lives*. Social Movements 1768-2018, str. 240-253. Pridobljeno 16.5.2022 s https://www.researchgate.net/publication/334688950_Black_Lives_Matter_and_the_Movement_for_Black_Lives

Gržinić, M. (2018). *Exclusion and the Dead*. Parse, jesen 2018 (8). Pridobljeno 15.5.2022 s https://parsejournal.com/article/exclusion-and-the-dead/

Harrell, S. P. (2000). *A Mu1tidimensional Conceptualization of Racism-Related Stress: Implications for the Well-Being of People of Color.* American Journal od Orthopsychiatry, 70(1). Pridobljeno 16.6.2022 s https://doi.org/10.1037/h0087722

Hirschman, C. (2004). *The Origins and Demise of the Concept of Race*. Population and development review 30 (3), str. 385-415. Pridobljeno 22.5.2022 s https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2004.00021.x

Jalušič, V. (2015). *Rasizem, ideologija in sovraštvo: poskus razumevanja sodobnega rasizma in EU antirasističnih politik v luči teze o rasizmu brez rase*. Časopis za kritiko znanosti, 43(260). Pridobljeno 12.5.2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-O5SNVUSZ

Jones, W. P. (2010). *The Unknown Origins of the March on Washington: Civil Rights Politics and the Black Working Class.* Labor 7 (3), str. 33-52. Pridobljeno 22.5.2022 s https://doi.org/10.1215/15476715-2010-008

Jones, W. L. (1973). *The Importance of Black Identity to the Black Adolescent*. Sage Publications, Inc. Journal of Black Studies, 4(1), str. 81-91. Pridobljeno 23.1.2022 s https://www.jstor.org/stable/2783681

Joseph, P. E. (2006). *The Black Power Movement: Rethinking the Civil Rights-Black Power Era*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Kuhar, R. (2010). *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija* [pdf]. Pridobljeno 12.5.2022 s https://www.mirovni-institut.si/publikacije/na-kriziscih-diskriminacije-vecplastna-in-intersekcijska-diskriminacija/

Lee, D. L, Ahn, S. (2013) *The Relation of Racial Identity, Ethnic Identity, and Racial Socialization to Discrimination-Distress: A Meta-Analysis of Black Americans*. Journal of Counseling Psychology 60 (1), str. 1-14. Pridobljeno 20.5.2022 s https://doi.org/10.1037/a0031275

Lexico by Oxford. Pridobljeno 25.6.2022 s https://www.lexico.com/definition/immersion

Menasce Horowitz, J. (2019) *Most Americans say the legacy of slavery still affects black people in the U.S. today*. Pew Research Center. Pridobljeno 19.6.2022 s https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/06/17/most-americans-say-the-legacy-of-slavery-still-affects-black-people-in-the-u-s-today/

Mignolo, W. (2009). *Epistemic Disobedience, Independent Thought and Decolonial Freedom*. Theory, Culture & Society 26 (7–8), str. 159–181. Pridobljeno 17.5.2022 s https://doi.org/10.1177/0263276409349275

Mignolo, W. (2011). *The Darker Side of Western Modernity*. Duke University Press.

Mignolo, W., Walsh, C. E. (2018). *On Decoloniality: Concepts, Analytics, Praxis* [pdf]. Duke University Press. Pridobljeno 31.5.2022 s https://doi.org/10.2307/j.ctv11g9616

Mesec, B., Žiberna, T. IN Rihter, L. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: NAČRTOVANJE RAZISKAVE*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Meskell, L., Preucel, R. W. (2007). *A Companion to Social Archaeology* [pdf]. Pridobljeno 20.5.2022 s https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9780470693605

Neblett, E. W., Sosoo, E. E., Willis, H. A., Bernard, D. L., Bae, J., & Billingsley, J. T. (2016). *Racism, Racial Resilience, and African American Youth Development*. Equity and Justice in Developmental Science: Implications for Young People, Families, and Communities, 51, str. 43–79. Pridobljeno 12.5.2022 s https://doi.org/10.1016/bs.acdb.2016.05.004

Pajnik, M. (2015). *V imenu ljudstva: sodobni procesi rasizacije*. Časopis za kritiko znanosti, 260, 7-14. Pridobljeno 12.2.2022 s http://www.ckz.si/arhiv/260/260_notranja_Rasizem.pdf

Phinney, J. (1989). *Stages of ethnic identity development in minority group adolescents*. Journal of Early Adolescence, 9(1-2), str. 34–49. Pridobljeno 17.5.2022 s https://doi.org/10.1177/0272431689091004

Phinney, J. S. (1992). *The Multigroup Ethnic Identity Measure. Journal of Adolescent Research*, 7(2), 156–176. Pridobljeno 17.5.2022 s https://doi.org/10.1177/074355489272003

Ransby, B. (2018). *Making All Black Lives Matter: Reimagining Freedom in the Twenty-First Century*. California, USA: University of California Press.

Russel, C. (2021). *Meeting the Moment: Bioethics in the Time of Black Lives Matter.* The American Journal of Bioethics, 22(3), str. 9-21. Pridobljeno 20.5.2022 s https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15265161.2021.2001093?scroll=top&needAccess=true

Schwarzbaum, S. E., & Thomas, A. J. (2008). *Dimensions of multicultural counseling: A life story approach* [pdf]. Pridobljeno 12.2.2022 s https://dx.doi.org/10.4135/9781483329741

Sellers, R. M., Smith, M. A., Shelton, J. N., Rowley, S. A. J., in Chavous, T. M. (1998). *Multidimensional model of racial identity: A reconceptualization of African American racial identity*. Personality and Social Psychology Review, 2(1), str.18–39. Pridobljeno 17.5.2022 s http://doi.org/10.1207/s15327957pspr0201_2

Shelvin, K. H., Rivadeneyra, R., & Zimmerman, C. (2014). *Stereotype threat in African American children: The role of Black identity and stereotype awareness.* Revue Internationale de Psychologie Sociale, 27(3–4), str. 175–204. Pridobljeno 12.5.2022 s https://www.researchgate.net/publication/279321358_Stereotype_threat_in_African_American_children_The_role_of_Black_identity_and_stereotype_awareness

Slabodsky, S. (2014). *Decolonial Judaism: Triumphal Failures of Barbaric Thinking*. Palgrave Macmillan US.

St. Jean, Y., Feagin, J. R, (2015). *Double Burden: Black Women and Everyday Racism.* New York: Routledge, Taylor & Francis.

Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 16.2.2022 s https://pxweb.stat.si/SiStat/sl

Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Holder, A. M. B. (2008). *Racial Microaggressions in the Life Experience of Black Americans*. Professional Psychology: Research and Practice, 29 (3). Pridobljeno 16.6.2022 s https://doi.org/10.1037/0735-7028.39.3.329

Sullivan, J. M., Cross, W. E. (2016). *Meaning-making, internalized racism, and African American identity* [pdf]. Pridobljeno 16.6.2022 s https://www.perlego.com/book/2673455/meaningmaking-internalized-racism-and-african-american-identity-pdf

Tourse, R. W. C., Hamilton-Mason, J., & Wewiorski, N. J. (2018). *Systemic Racism in the United States: Scaffolding as Social Construction*. New York City: Springer.

Tatum, B. D. (1992). *Talking about Race, Learning about Racism: The Application of Racial Identity Development Theory in the Classroom*. Washington: Harvard Educational Review 62(1), 1–24. Pridobljeno 12.2.2022 s https://psycnet.apa.org/record/1992-33058-001

Williams, R. (1995) Introduction: *Challenges to the Homogenization of "African American"*. Sociological Forum, 10(4). Pridobljeno 16.6.2022 s https://doi.org/10.1007/BF02095767

Worrell, F. C., Andretta, J. R., & Woodland, M. H. (2014). *Cross racial identity scale (CRIS) scores and profiles in African American adolescents involved with the juvenile justice system*. Journal of Counseling Psychology, 61(4), str. 570–580. Pridobljeno 12.5.2022 s http://doi.org/10.1037/cou0000041

9 Priloge

Priloga 1: Smernice za intervju

OBLIKOVANJE IDENTITETE TEMNOPOLTE OSEBE

1. Mi lahko za začetek poveste nekaj o sebi?
2. Ste mogoče vključeni v kakšno društvo?

DOŽIVLJANJE DRUGIH TEMNOPOLTIH OSEB IN DOŽIVLJANJE DRUGIH NETEMNOPOLTIH OSEB

1. Zdaj ste mi povedali nekaj o sebi in svojih izkušnjah, doživljanjih. Kako pa mislite, da je drugim osebam s podobno izkušnjo, ki živijo v Slovenji?
2. Kdaj razmišljate o tem? Kakšne pa mislite, da so njihove izkušnje?
3. Aha, to so vaši znanci. Razmišljate morda tudi o ljudeh, ki jih sicer ne poznate, kako je njim?
4. Prebrala sem zapis Ivane Djilas o tem, da se drugi otroci in starši dotikajo las njenega dečka ki je posvojen iz Afrike in njeno stisko ob tem, ko razmišlja kako se počuti njen otrok. A ste vi tudi že slišali za kaj takega / ste zasledili to zgodbo / kaj vi menite o tem, kaj doživljate ob tem?
5. Kako vam je pomembna zgodovina, predniki?

PREDSTAVA ČRNA KOŽA, BELE MASKE

1. Ste si ogledali predstavo Črna koža, bele maske koreografinje Maše Kagao Knez? Kaj ste ob ogledu doživljali?
2. o čem ste razmišljali pred predstavo?
3. Kako pa mislite, da so drugi doživljali to predstavo? Kaj so v njej videli?
4. Poznate avtorja knjige Črna koža, bele maske? Frantza Fanona? Ste kdaj brali kakšno njegovo delo?

IZKUŠNJE Z OKOLICO

1. Kako bi opisali okolje v katerem živite?
2. Se vam zdi okolica, kjer živite, sprejemajoča? Imate občutek, da lahko z ljudmi hitro navežete stik?

3. Se vam zdi, da je v današnjem svetu težko imeti občutek, da pripadamo neki skupnosti?
4. Kako je to za vas – se vam zdi pomembno, da pripadamo neki skupnosti?
5. Potem bi recimo rekli, da so ti in ti za vas najpomembnejše osebe?
6. Zdaj ste mi povedali kako vi doživljate ljudi okrog sebe, kako pa občutite, da drugi doživljajo vas, kako se vam zdi?

IZKUŠNJE Z DISKRIMINACIJO

- Imate izkušnje z nesprejemanjem? Lahko opišete?
- Se vam zdi, da ste diskriminirani na delovnem mestu, v službi, v trgovini? Če se vam zdi, da ste, čemu diskriminacijo pripisujete? Zakaj mislite, da do diskriminacije pride?
- Kaj bi se po vašem mnenju moralo zgoditi, da bi bilo diskriminacije manj?

DOŽIVLJANJE ANTIRASISTIČNIH GIBANJ

1. V medijih sem zasledila veliko o BLM. Ste tudi vi kaj spremljali to ?
2. Kako doživljate gibanje #BLM?
3. Se vam zdi tematika relevantna tudi za naš geografski prostor?
4. Kako pa menite, da bi se morali lotevati rasizma in antirasizma v Sloveniji?